

Onsdagen den 24 April 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades tre protokolls-utdrag för den 18 i denna månad.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf att vid sistlidne gårdag hållen Talmanskonferens beslutats till Riksdagen hemställa, att de valmän, hvilka skulle välja Fullmäktige i Banken och Riksgälds-kontoret, måtte utses Onsdagen den 1 nästkommande Maj.

Sedan uppå derom gjord proposition Kammaren till hvad sålunda hemställt blifvit lemnat bifall, tillkännagaf Herr Grefven och Talmannen, att Talmännen, efter öfverenskommelse i Talmanskonferensen, och under förutsättning att berörda hemställan skulle bifallas, komme att utfärda kallelse till sammanträde för bemälda valmän till valets föranstaltande Fredagen den 3 Maj kl. 6 e. m.

Friherre Raab, Carl Adam: Jag får anhålla om fjorton dagars ledighet, räknadt från och med nästa Lördag.

Herr Beckman: Jag anhåller ödmjukast få till protokollet antecknad, att jag från den 29 sistlidne Mars varit af sjukdom hindrad närvara vid och deltaga i Kammarens öfverläggningar och beslut.

Föredrogs ånyo Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landförsvarets ombildning och dertill hörande frågor, m. m.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta Utlåtande skulle punktvis föredragas; med rättighet dock att, vid behandlingen af de särskilda punkterna, om så behöfdes, låta öfverläggningen omfatta jemväl efterföljande punkter.

Friherre Sprengtporten: Jag hoppas, att det icke måtte upptagas såsom något egentligt klander emot Utskottets förslag, om jag yttar, att det icke blifvit på sådant sätt uppställt, att föredragningen derigenom underlättas. Utskottet har haft att behandla två hufvudfrågor; den ena rör utsträckningen af värneplikten, som tvifvelsutän är den viktigaste delen af Betänkandet; den andra är den, huruvida en stam skall bibehållas eller ej, samt huru denna stam skall organiseras. Den viktigaste delen borde, enligt min tanke, först afgöras, och då denna förekommer i 9:de och 10:de punkterna, tillåter jag mig föreslå, att dessa punkter först föredragas och derefter de andra punkterna i den ordning, de blifvit af Utskottet framställda.

Grefve af Ugglas: Jag vill medgifva, att Friherre Sprengtportens anmärkning är till någon grad riktig, men jag tror ej att man deraf behöfver draga den slutsats, han gjort. Hvad utsträckningen af värneplikten beträffar, är den i viss mån så ringa, att denna punkt sannolikt icke ens blir föremål för diskussion. Hvad åter angår 10:de punkten, i hvilken Utskottet föreslagit, dels att beväringsskyldigheten skulle förblifva i 6 år, dels att hvarje värnepliktig från utträdet ur beväringens åldern till fyllda 50 år skulle tillhöra landtstormen och dels att landtstormens fyra yngsta ålderklasser skulle bilda krigsreserven, hvilken ej, utan Riksdagens hörande, finge användas utom de förenade Rikenas gränser, så kunna meningarne om denna tilläfsventyrs vara delade. Efter min tanke är förslaget bra uppställt. Sedan i 1:sta punkten principen blifvit uttalad, följa derefter de öfrige punkterna, i den ordning deras inre sammanhang fordrar. Jag tror således, att man bör följa punkterna, såsom Utskottet framställt dem, hvilket jag föreslår, under uttalande af den önskan att, i sammanhang med sjelfva punkten, de särskilda littererade underafdelningarne måtte blifva föredragna.

Uppå derom gjord proposition godkände Kammaren det af Grefve af Ugglas framställda förslag i afseende på sättet för detta Utlåtandes föredragning.

1:sta punkten.

Friherre Bildt: Med den rätt Kammaren lemnat, anhåller jag att få yttra några ord om förslaget i sin helhet, hvilket är så mycket nödvändigare, som man omöjligen kan fatta någon opinion, utan att se till, huru sammanfattningen af förslagets särskilda punkter gestalta sig. Men innan jag öfvergår till sjelfva förslaget, tillåter jag mig först yttra några ord om uppslagsändan till Utskottets Utlåtande. På sidan I förklarar nemligen Utskottet, att, då Kongl. Maj:t i sitt nådiga yttrande till Statsråds-protokollet den 11 sistlidne December, framhållit nödvändigheten deraf »att i en så viktig fråga ej missförstånd, ej ens olika tankar om sättet får finnas emellan Konung och folk» och ansett »enstämmighet i åsigt» så nödvändig, att, för att underlätta dess beredande, Han underkastat sig ett års uppskof», det tillkomme Utskottet ej allenast att behandla de inom Representationen afgifna förslag till landtförsvarets ordnande, utan äfven »att för Riksdagen föreslå och formulera de åsigt

i afseende på försvarsverkets ordnande, som skola utgöra svaret på Kongl. Maj:ts om det lyckligaste förtroende mellan Statsmagterna vittnande framställning». Jag må säga att, då jag läste detta, jag skyndade mig att söka upp Bilagorna, för att utröna, om Utskottet varit berättigadt att på sådant sätt uppfatta Kongl. Maj:ts yttrande. Det skulle, enligt mitt förmenande, varit beklagligt, om en fråga af denna beskaffenhet blifvit på detta sätt af Regeringen öfverlemnad till Representationen. Lyckligtvis var detta icke förhållandet. Uti det diktamen till Statsrådsprotokollet den 11 sistlidne December, Kongl. Maj:t afgifvit, förekomma visserligen de ord och satser, hvilka af Utskottet blifvit citerade, men de förekomma med försatser, eftersatser samt mellanmeningar, och om dessa blifvit af Utskottet beaktade, skulle Utskottet icke kunnat af Kongl. Maj:ts nämnda diktamen draga en sådan slutsats, Utskottet gjort. Kongl. Maj:t säger visserligen: »Dock i en fråga af denna vikt, på hvars utgång landets politiska väl beror, får ej missförstånd, ej ens olika tankar om sättet finnas emellan Konung och folk». Men sedan kommer här en mellanmening, som blifvit af Utskottet utesluten: »Endast genom gemensamma ansträngningar, genom samarbete, kan man här försäkra sig om ett godt resultat; och då Mitt på komitéens arbete grundade förslag till sista riksdagen hos Rikets Ständer mötte stora betänkligheter; då de sednaste händelserna i Europa otvifvelaktigt upplyst och stadfäst hos fackmännen bestämda öfvertygelser och måhända i någon mån förändrade åsigt, samt tiden från sednaste riksdag till den dag, då Jag för första gången skall helsa en ny Representation, varit alltför kort för en förnyad genomgående granskning af ämnet, så anser Jag icke ännu ögonblicket inne att framlägga ett definitivt organisationsförslag. Till detta beslut har jag dock efter mycken tvekan kommit, då Landtförsvars-komitéen gått en god väg till målet och då den nuvarande tiden är så molnhöljd, att hvarje uppskof, äfven af blott ett år, skulle kunna medföra fara». Deremot har Utskottet upptagit det följande: »För Mig är dock enstämmighet med Representationen i åsigt så nödvändig, att, för att underlätta dess beredande, Jag vill underkasta mig ett års uppskof, så mycket mera, som jag tror, att nämnda fara kan väsendtligen minskas, om man genast anskaffar den krigsmateriel, som nutiden erfordrar». Den, som läser Kongl. Maj:ts diktamen i ett sammanhang, kan icke finna, att det af Kongl. Maj:t påpekade uppskofvet af ett år skulle afse att lemna Representationen tillfälle att taga initiativet i denna viktiga fråga. Det är för mig ofattligt, huru Utskottet kunnat så, som det gjort, tyda Kongl. Maj:ts ord; och, om Kongl. Maj:ts mening varit sådan, hade Han sannolikt icke uraktlåtitt att i officiel väg till Utskottet öfverlemnna alla för frågans bedömande erforderliga handlingar. När Kongl. Maj:t nedsatt en särskild komité att behandla frågan och gifvit tillkänna, att han önskade ett års uppskof för att framlägga ett definitivt organisationsförslag, synes grannligheten hafva fordrat, att man också väntat ett år och icke framkommit med ett fullständigt utarbetadt förslag. Sedan jag nu visat, att Utskottet ingalunda till följd af Kongl. Maj:ts yttrande varit berättigadt att framkomma med ett förslag såsom det ifrågavarande, ber jag att få öfvergå till sjelfva förslaget, som innefattar två hufvudgrupper: den militäriska och den ekonomiska. Jag skall nu tillåta mig yttra uågra ord om hvar och en

af dessa. I militäriskt hänseende har Utskottets väl skrifna Betänkande vackra militäriska sanningar. Men då man läser förslaget, får man ej låta dåra sig af dess tankars skönhet; utan man måste se till, om sättet att vinna det afsedda ändamålet är riktigt; om — för att begagna Utskottets egna ord — här ej finnes mycket skenbart i stället för verkligt. Jag tror för min del, att Utskottet, vid tillämpning af sina satsar, ej kommit till det mål, Utskottet velat. I botten på Utskottets förslag ligger, enligt mitt förmenande, ej rent militäriskt, utan ekonomiskt skäl. Detta ekonomiska skäl är att, genom indelningsverkets upphörande, genom billig aflösning af rusthållare och rothållare, förvandla den nuvarande indelta arméen till värfvad, hvars underhåll skulle fördelas på landets samtliga innevånare. Utskottet har utgått från den åsigt, att arméen borde bestå af såväl stam som beväring, samt att denna stam och beväring, sammangjuten till ett helt, skulle ifrån fredsot vexa först till en mindre och derefter till en större krigsfot. Utskottet har antagit fredsstyrkan till 30,000 man, den mindre krigsfoten till 50,000 och den större till 70,000 samt att arméen, såsom störst, skulle kunna stiga till 90 à 100,000 man. Alla dessa siffror äro desamma som Landtförsvarskomitéen antagit, och, då jag haft äran vara ledamot af samma komité, betvivlar jag således icke, att dessa siffror äro rigtiga; och hvarje representant, som eger kännedom om komitéens fullständiga utredning af denna fråga, vet säkerligen, att dessa siffror åtminstone icke äro för högt beräknade. Men då Utskottet erkänt, att krigsfoten — den mindre nemligen — bör vara 50,000 man samt att desse skola vara beredde att när som helst rycka ut, måste vi medgifva, att denna armé skall vara fullt krigsbildad. Behöfver denna armé vid sin mobilisering ytterligare tid till öfning, så vinner man ej hvad man velat vinna. Samma osäkerhet som nu, skulle då förefinnas. Om stommens och beväringens sammangjutning till ett helt skall kunna medföra något gagn, måste beväringen ega militäriska insigter och duglighet. Stamsoldaten bör i beväringssynglingen finna en kunskapsrik kamrat; beväringssynglingen, som genom sin yngre ålder och sin liflighet skall utgöra det energiska elementet, får icke vara osäker, ty derigenom blir arméen disorganiserad. Då dessa åsigtens rigtighet väl icke kan förnekas, är det en ganska grannlagsak att tillse, det stammen och beväringen erhålla tillräcklig öfningstid, såväl hvar för sig som tillsammans. Den af Utskottet föreslagna öfningstiden är alldeles för ringa och vida mindre än den af Landtförsvarskomitéen nödvändig ansedda. Jag minnes mycket väl att vid den långvariga diskussionen härom inom komitéen, man ansåg att, endast med afseende på Svenska folkets fallenhet för krigareyrket, öfningstiden kunde tilltagas så kort, som komitéen gjorde. Jag kan icke underlåta att nu nämna, det Frankrike, detta land, hvars krigshistoria är den vackraste, som finnes, icke vågar att införlifva med stammen andra än dem, hvilka erhållit öfning under lika många år, som vår beväring skulle öfvas under månader. I andra länder sväller arméen upp, icke såsom hos oss, med öfvsade rekryter, utan med en kunnig beväring; och så bör, så måste det vara. Då, i händelse af krig, vi ej komma att möta en öfvsad armé, är det en samvetssak för oss att gifva åt vår armé homogen bildning; men, enligt mitt förmenande, vinner vår armé

genom Utskottets förslag icke en sådan bildning. För öfrigt har Utskottet, med afseende på antalet, med afseende på bildningen i skolan och med afseende på sjelfva landstormens organisation, varit af samma tanke, som Landtförsvars-komitéen; och jag kan ej annat än glädja mig öfver, att dessa åsigter blifvit godkända. Utskottet har ej yttrat sig om artilleri- och ingeniörvapnen, hvilket jag anser vara lyckligt. Men detta förbigående i förening med Utskottets mindre fullständiga utredning af militärorganisationen, förklarar ock för mig den ledande tanken hos Utskottet. Denna synes vara: att taga bort indelningsverket. Indelningsverket berör ej artilleri- och ingeniörvapnen. Dessa fordra en utbildad materiel, och väga tungt i budgeten. Deras tillvaro inom arméen är en nödvändighet. Med afseende på dessa vapen förekommer dock, som sagdt är, intet i Utskottets förslag, utan detta stödjer sig blott på Landtförsvars-komitéen och dess siffror. Det vill således vara för mig klart, att man ej varit så noga med att tänka på konsekvenserna utaf dessa vapens inflytande på arméens organisation och bildning, utan man har låtit dem vara fränskilda, och hållit sig till kavalleriet samt infanteriet. Häraf skulle man ock kunna draga den slutsats, att inom Utskottet funnits personer med militäriska insigter, hvilka velat åstadkomma en förbättring i vårt nuvarande försvarsverk, men af omständigheterna varit tvungne alltför mycket taga hänsyn till rust- och rothållareintresset. Genom Utskottets förslag har ovenkligen en förbättring vunnits, men detta är icke nog. Vi fordra genom organisationen ett fullkomligt betryggadt försvar. Då jag säger, att i detta förslag ligger en ekonomisk grundtanke, så är det ingalunda min mening, att förslaget bereder en ekonomisk fördel åt Staten. Nej! vist icke, men rote- och rusthållarne skulle vinna härfpå. Å förslagens 29:de sida finner man, att den sammanlagda bristen, som, genom förslagens antagande, skulle uppkomma, utgör 5,425,743 R:dr — en rätt artig summa, två gånger så stor som den nuvarande bevillningen. Denna summa torde nog, tåla vid ett särskildt beaktande. Om Nationen, genom att åtaga sig denna summa, nådde det afsedda målet — ett fullkomligt betryggadt försvar —; om vårt land derigenom kunde blifva fritt; om man då kunde med Carl den fjortonde våga säga: »den som vill röra min politiska frihet blir min fiende», så skulle jag ej ett ögonblick tveka att bifalla förslaget. Men om vi ej vinna det målet, om vi derigenom endast vinna en fördel, som kan vinnas för bättre pris, så ega vi ej rättighet att bifalla detta förslag. Att man, om man blott ser på det militära ändamålet, kan vinna detta för bättre pris, vill jag med siffror visa. Då jag erfarit, att Grefve af Ugglas begärt ordet, lærer han säkerligen ej glömma kavalleriet, och jag vill derföre endast hålla mig till infanteriet. Enligt Utskottets förslag skulle infanteriet kosta 4,224,060 R:dr mera än nu. Landtförsvars-komitéen har deremot i detalj ådagalagt:

(Genom föredrag ur Landtförsvarskomitéens Utlåtande visade talar- ren, att man skulle få en lika talrik, men fullständigare öfvad och bättre sammansatt armé, för en kostnad, som ensamt för infanteriet var cirka 3 millioner billigare än Utskottets).

Denna stora skillnad vore oförklarlig, om ej Friherre Raab, i sin reservation, lemnat någon ledning för att finna orsaken till densamma.

Han börjar att tala om de nya bostäderna, eller torpen inom kommunerna. Detta är en kostnad för en gång för kommunerna, och denna summa hjälper mig således icke att förklara den stora skilnaden, som tvärtom härigenom ökas med 700,000 R:dr om året, ty ungefärligen till detta belopp uppgår den årliga amorteringen å den summa af 10,800,000 R:dr, hvartill reservanten beräknat värdet å torpen. Men skilnaden får jag deruti, att Utskottet beräknat 2,650,000 R:dr årligen i lega och underhåll, hvilket för infanteristerne gör 2,300,000 R:dr. Jag har med mitt yttrande åsyftat visa, att Utskottet, enligt min uppfattning, gått längre än det bort, då det af Kongl. Maj:ts yttrande till Statsråds-protokollet hemtat anledning att framlägga ett fullständigt förslag; att, genom Utskottets förslag, målet — att erhålla ett betryggadt försvar — ej vinnes; samt att frågan i sin helhet ej är tillräckligt utredd. För min enskilda del kan jag ej finna annat än att Representationen, i frågor af denna beskaffenhet, bör sitta i efterhand. Regeringen bör framkomma med förslag härutinnan. Utskottet kunde hafva yttrat sig om vissa hufvudgrundsatser, om beväringens och stammens nuvarande ofullständiga öfning, om den brist på sammanhang, som eger rum emellan beväringen och stammen samt annat dylikt, men det var icke i sin ordning att göra försök att utarbeta ett sådant organisations-förslag. På det man icke må säga, att jag talar endast för dem, hvilka icke äro rust- eller rothållsskyldige, torde jag böra upplysa, att jag också har den äran vara kontribuent till indelningsverket. Jag anser för min del, att Representationen, derest den beslutar nu, att försvarsverket skall ordnas på sätt Utskottet föreslagit, icke kan återtaga detta beslut, utan att förlora sitt moraliska anseende; och det är derföre jag ej kan godkänna Utskottets förslag. Om det derföre nu är fråga om att afslå eller bifalla Utskottets förslag, så voterar jag obetingadt nej. Om Representationen deremot skulle finna det nödigt att uttala vissa grundsatser, så har jag intet emot, att förslaget återremitteras. Hvad särskildt den nu föredragna punkten beträffar, så har jag emot bifall till densamma icke något att påminna.

Grefve af Ugglas: Ehuru på sätt och vis uppmanad af den föregående talaren att yttra mig i en specialfråga, ber jag om ursäkt, att jag icke gör det vid denna punkt. Jag kan icke finna nytta deraf, att man vid denna punkt yttrar sig om annat än det, som eger gemenskap med densamma; och då det förslag, Utskottet i denna punkt framställt, är att föredraga framför en ren öfvergång till konskriptions-systemet, kan jag icke annat än yrka bifall till detsamma. Medan jag nu har ordet, ber jag få förklara, att jag icke kan dela den förra talarens åsigt derom, att Representationen icke skulle vara befogad att taga initiativet i en fråga, sådan som den förevarande. Det är visserligen möjligt, att frågan icke kan blifva löst genom Representationens initiativ, men jag kan icke annat än anse, att denna fråga är af sådan art, att Representationens tanke derom bör framställas.

Herr af Klint: Vigten af den fråga, som nu är föremål för Kammarens öfverläggning, och den ställning till densamma, som jag haft genom Konungens nådiga förtroende tillförene, genom Edert, Mine Herrar!

vid denna riksdag, gifver mig anledning att utbedja mig, att nu få yttra några ord.

Det är egentligen den förste värde talaren, som framkallat mig. Jag vill ej med honom tvista om tydning af ord; men för mig har det stått klart och beklagligtvis blott alltför klart, att de ord, han anfört, kunna gifvas den tolkning, som de fått af Utskottet. Jag har därför inom Utskottet nödgats endast inskränka mig till att beklaga det förhållande, som vid denna riksdag inträdt, att nemligen Representationen funnit anledning vara för handen, att vidtaga en åtgärd, som icke torde ligga inom dess verkningsskrets, eller åtminstone icke borde i första hand blifva åt densamma anförtrödd.

Innan jag till besvarande vill upptaga några af de hufvudmärkning-ningar, som den förste talaren framställt, anser jag det vara min pligt, att först göra reda för min ställning i denna fråga, hvilken en gång var densamma som hans. Ingen arméorganisation kan numera — detta är åtminstone min öfvertygelse — hufvudsakligen grundas på någonting annat än allmän värnepligt. Skälen dertill äro dels det erkännandet, som allt mer och mer gör sig gällande, af skyldigheten för hvarje vapenför man att uppträda till fosterjordens försvar, dels och kanhända ännu mera nödvändigheten af att kunna uppträda med en större styrka, än som under fordna krig varit erforderlig, och att ega tillgång till manskaf för att ständigt kunna hålla denna styrka fulltalig. Tillämpningen af denna allmänna grundsats måste likväl vara olika i olika länder. I Sverige, fattigt på folk och på penningar, och der folket ännu ej lärt att inse behovet af de uppoffringar, hvilka blifva en oeftergiftig följd af den allmänna värnepligten i Sverige, kan ej konskriptionssystemet i hela sin vidd tillämpas. Man måste nu, fullt erkännande grundsatsens rättighet, om jag så får säga, suppleera densamma med någonting annat i de fall, der den annars skulle kännas alltför tryckande. En sådan utväg lemna oss en arméorganisation, byggd på stam och beväring; vi äro ock lycklige att redan ega en sådan. Det borde således endast hafva varit fråga om att ytterligare utvidga densamma. Denna sednare åsigt var ock den, som gjorde sig gällande inom Landtförsvars-komitén: på det bestående grundade denna sitt förslag till landtförsvarsordnande. Detta förslag meddelades Rikets Ständer vid sistförflutna riksdag. Tiden medgaf likväl icke Kongl. Maj:t att då afgifva fullständigt organisationsförslag; men af de särskilda propositioner, som underställdes Riksdagens pröfning, kunde man inhemta, att Kongl. Maj:t för sin del vore sinnad att på de af komitén uttalade hufvudgrunder bygga en reorganisation af landets försvar. Jag behöfver ej i Edert minne, Mine Herrar! återkalla det öde, som dessa Kongl. Propositioner fingo. Jag vill ej heller ingå i bedömande af de skäl, hvilka vållat en sådan utgång, men så mycket torde man kunna säga, att det numera måste anses omöjligt, att bygga en organisation af vårt försvar på de grunder, som Landtförsvars-komitén uttalat. Det har nemligen vid början af denna riksdag inträdt ett förhållande, som gör, att jag måste finna ställningen nu vara betydligt olika mot hvad den var, då jag hade den förmånen att arbeta inom Landtförsvars-komitén tillsammans med den förste värde talaren. För så vidt nemligen jag kunnat utforska den allmänna meningen, för så vidt de nio motio-

ner, som blifvit af de båda Kamrarne till Särskilda Utskottets handläggning öfverlemnade, kunna anses innefatta ett uttryck af den allmänna tanken inom landet i afseende på försvarsverkets organisation, så är det visserligen ganska glädjande att finna, att folket numera börjat inse behovet af ett ändamålsenligare försvar; men tillika bedröfligt att på samma gång erfara, att intet hufvudsakligt steg till förbättrande deraf kan göras med mindre än att man försöker att lätta den börda, som genom försvarsverkets underhållande för närvarande verkligt eller inbilladt anses alltför hårdt trycka ensamt jordbruket. Sådan är ställningen i närvarande stund. Jag har ej ett ögonblick frångått eller betvivlat riktigheten af de åsigt, som Landtförsvarskomitéen uttalat. Jag är också fullt och fast övertygad, att ett förslag, utarbetadt efter de grunder, som i Landtförsvarskomitéens Betänkande uttalats, skulle vara för Sveriges säkerhet betryggande. Men efter allt som passerat, och då jag nära på kan säga, att detta Betänkande blifvit förkastadt, så har jag ansett tiden vara inne, att försöka om det ej vore möjligt, att omfatta andra grunder, hvilka kunde leda till samma resultat. Såsom sådana har jag ansett dem vara, på hvilka Utskottets nu föredragna Betänkande hvilat. Jag vill icke härigenom under något villkor hafva sagt, att jag delar hvarje Utskottets förslag; jag delar blott hufvudgrunderna för detsamma, såsom utgörande en möjlig väg för oss att komma till rätta. Jag är lika varm vän och lika stor beundrare af indelningsverket i dess ursprungliga skick, som någonsin min ädle motståndare; men detta hindrar ej, att jag kan anse indelningsverkets bibehållande vara af underordnad vigt emot Svenska försvarsverkets fullständiga ordnande.

Jag går nu att bemöta ett par af de anmärkingar, som Friherre Bildt framställt. Jag börjar då med den sista, såsom varande en af de hufvudsakligaste och hvars riktighet jag skulle vara den första att erkänna, om det blott vore möjligt, att verkställa det, som blifvit fordradt. Min motståndare säger: »jag har ej begärt af Utskottet annat, än uttalande af vissa hufvudgrundsats, hvilka ej äro underkastade någon tvist». Om den ädle Friherren ville vara så god och lemna oss del af några af dessa oomtvistade hufvudgrundsats, skulle man säkerligen blifva honom mycket tacksam. Inom Utskottet hafva vi haft att handlägga nio olika förslag; ett har gått ut på upplösande af all armé, öfverlemnande försvaret åt blotta skarpskyttar, ett annat har velat bygga landets försvar uteslutande på en folkbeväpning, och de öfriga afsett större eller mindre modifikationer såväl i afseende på stam, som på beväring. Kan man väl med dessa förslag för ögonen säga, att det finnes någon grundsats, som ej är underkastad tvist? Jag anhåller än en gång hos Herr Friherren, att han ville nämna en enda sådan grundsats. Han säger vidare, att Utskottets ledande tanke varit borttagande af den indelta arméen. Detta har icke varit förhållandet. Den ledande tanken inom Utskottet har varit att se till, huru vi skulle kunna öka vår försvarstyrka. Det är endast i andra hand som Utskottet ledt sig till möjligheten att kunna lätta de bördor, som för närvarande drabba jordbrukaren; och Utskottets åsigt har slutligen till någon del måst bestämmas af de nio olika motioner, som det haft att behandla, och hvilka alla utgått från samma tanke. Jag tackar honom å Utskottets

vagnar för det att han behagat säga, att förslaget var i allmänhet militäriskt, men jag beklagar, att han på samma gång fann det i vissa delar högst omilitäriskt. Han säger nemligen, att beväringens öfningstid är alldeles för liten. Jag är den förste att med honom instämma, att den är tilltagen så knapp som möjligt; men i afseende härå måste jag i minnet återkalla frågans utgång vid förra riksdagen. Kongl. Maj:t hade i sitt vid nämnda riksdag afgifna förslag utgått från samma synpunkt, som blifvit uttalad i Landtförsvars-komitéens Betänkande, nemligen, att det vore mera skäl att öfva en del af beväringen tillräckligt än att öfva alla, äfven om denna öfning för alla skulle utsträckas till en något längre tid än den, som hittills blifvit derpå använd. Men om min motståndare hade lika med mig deltagit i de strider, som då voro om Kongl. Maj:ts Proposition, och liksom jag, under nuvarande riksdag, i de öfverläggningar, som förevarit i denna fråga, så är det troligt, att han med mig skulle erkänna, att man numera ej kan sätta i fråga, att få uttaga blott en del af beväringen, utan att man måste låta dem alla undergå lika vapenöfning. Och då nu så är, tror jag, att man kan med almanachan i hand visa honom, att man ej gerna kan utsträcka dessa öfningar till längre tid än 60 dagar. Vi få därför hoppas, att de förberedande öfningar, som kunna åstadkommas i skolorna, må blifva så fullständiga som möjligt, och att intresset för målskjutning må inom landet blifva så stort, att en viss krigisk färdighet må kunna bibringas vår ungdom redan före värnepligtstiden. Det är också endast under denna förhoppning, som jag vågat inskränka beväringens öfningstid till 60 dagar. Jag medger, att denna tid är väl knapp, men man kan ej komma längre. »Vi skulle ej tveka att öka våra skatter, om vi derigenom vunne ökadt oberoende och en i militäriskt hänseende mera betryggande arméorganisation», utropar man. Dessa äro vackra ord, som jag mer än en gång förut hört uttalas, men måne de ej kunna tydas så, som att det nu föreliggande förslaget smakar mig icke. Den stora kostnaden har man äfven talat om, och för att göra den mera i ögonen fallande, har man begagnat sig af den, jag medger det, ganska anslående liknelsen af ett amorteringslån, som Utskottet skulle hafva föreslagit. Något sådant har dock aldrig varit Utskottets mening, och Utskottet har ej heller trott, att de ifrågasatta bostäderna skulle komma att bli så kostsamma, som den nyss åberopade reservanten antagit. Jag tror för min del, utan att vilja ingå i bedömande af den stora frågan huru den ifrågasatta aflösningen skall ega run, att i de flesta orter komma de befintliga soldattorpen att öfvergå från sina nuvarande innehafvare till dem, som hädanefter skulle komma att öfvertaga underhållet af soldaten. »Infanteriet skulle komma att kosta fyra millioner mer än nu». Om den siffran vill jag ej nu tvista. Här om blir nog tillfälle att längre fram under öfverläggningen yttra sig; jag vill endast nu i förbigående nämna, att den ej kunnat erhållas på annat sätt, än att man till infanteriet räknar hela beväringstyrkan, men deremot ej tager i beräkning de kostnader, som roten nu får vidkännas i afseende på soldatens underhåll. På detta sätt medgifver jag, att man kan få upp siffran till mera än fyra millioner. Jag vill ej nu ingå i vidare pröfning eller yttra mig mera om förslaget i allmänhet, utan anhåller att

vid föredragningen af de särskilda punkterna få upptaga till besvarande de anmärkningar, som emot dem redan blifva gjorda.

Grefve Hamilton, Henning: Då man tager i betraktande, att större delen af Utskottets ledamöter ej varit militärer eller ens kunnat hafva haft tillfälle att någon längre tid egna sig åt den viktiga frågan om arméens organisation, så måste man, äfven med erkännande deraf, att goda militäriska krafter stått till Utskottets disposition, förundra sig öfver det resultat, till hvilket Utskottet kommit och hvilket, ur rent militärisk synpunkt, låter försvara sig. I allmänhet äro Utskottets åsigter sunda och goda; och jag har velat uttala denna åsigt nu, på det att Utskottets ledamöter, derest jag framdeles kommer att mindre gynsamt bedöma deras verk, ej skola kunna säga, att jag ej gjort rättvisa åt deras förmåga eller ej vetat uppskatta de svårigheter, som de haft att bekämpa. — Jag har varit tveksam om jag redan vid denna punkt skulle yttra mig öfver förslaget i sin helhet, då man ju eljest har tillfälle att yttra sig vid hvarje punkt särskildt; men jag har å andra sidan trott, att det skulle vara af nytta vid öfverläggningarne, om den ståndpunkt vore på förhand angifven, som hvarje talare intog till frågan i sin helhet. Han slipper nemligen härigenom att vid hvarje särskildt tillfälle upprepa anmärkningar, som måste anses vara gemensamma för hela förslaget. Jag anhåller derföre, att redan nu få i detta afseende yttra några ord.

Utskottet har i början af sitt betänkande uttalat en sats, som innebär en sanning med modifikationer. Det säger nemligen: »De stora magternas fortsatta täflan att öfverbjuda hvarandra i afseende på militärisk kraftutveckling, hos de mindre motsvarad af ett likartadt sträfvanande att öka försvarsförmågan, har förorsakat ett bemödande att förstora den aktiva eller mobila arméens styrka». Det är sannt att vissa magter ökat sina arméer; men för att visa betydelsen häraf, tror jag att man får gå tillbaka något i tiden. Det är ej tjugu år sedan man hörde den åsigt framställas, att krig alldeles icke vore vidare möjligt. Den läran predikades i vårt land af en af våra större tidningar, och man hörde densamma ej så sällan framställas äfven i enskilda kretsar. Man grundade en sådan öfvertygelse derpå, att krigen egentligen voro en följd af regenternas passioner och begär efter eröfringar, men att, sedan folken sjelfva öfvertagit styrelsen och ledningen af sina öden, skulle krig ej vidare kunna ega rum. Man yttrade vidare, att de stora ekonomiska intressena och de lättade kommunikationerna skulle hafva ökat folkens motvilja för krig; och slutligen såg man äfven i den stigande civilisationen ett hinder härför. I botten på allt detta låg ofta något helt annat, än det, som öppet uttalades, nemligen det, att för dem, som hade revolutionära tendenser, var det ett intresse att få bort arméerna, hvilka kunde upprätthålla ordningen. Det var derföre som desse sade, att krig ej mera kunde ega rum. Man yrkade på grund häraf en reduktion af arméerna och en sådan egde verkligen också rum der och hvar. — År 1848 skingrades dessa illusioner något och man erfor, att äfven folken kunde ledas af passioner. Vi sågo då ett krig temligen nära oss; men det blef ej långvarigt och utöfvade ej heller något synnerligt inflytande. Derefter kom Vestmagternas krig med Ryss-

land eller det s. k. Krimkriget, hvilket var af vida allvarligare beskaffenhet; men icke heller detta gaf anledning till ökande af de särskilda ländernas arméer. Vidare kom Italienska kriget, hvilket hade sin särskilda betydelse derutinnan, att det var det första utbrottet af nationalitetsidéerna och gaf de spridda staterna anledning att förena sig till ett helt; men detta krig, ehuru fördrt mellan tre stora magter, slutade dock utan att någon af dem ökade sina stridskrafter. Det är först efter den sednaste sommarens krig, som man börjat höra talas om behovet af en väsentlig ökning af stridskrafterna, och det torde således vara af vigt att se till, hvad grund man haft för påståendet, att det är detta krig, som framkallat ett sådant behof, samt huruvida detta behof gör sig gällande allestädes och om vi följaktligen behöfva följa med den allmänna strömmen. Orsakerna till det sista Preussiska kriget voro hufvudsakligen af tre olika slag: den skenbara anledningen till krigets utbrott, det förhållande, som gjorde ett krig för Preussen önskvärdt, och de orsaker, som framkallade krigets ofantliga resultat och hvilka åter å sin sida framkallat de rustningar om hvilka jag talat: Det är ej nödigt att antyda, att tvisten om Elbeherdigdömena och Preussens och Österrikes förhållande till dem var den skenbara orsaken till kriget. Anledningen hvarföre Preussen önskade ett krig torde förnämligast vara att söka i den ställning, hvori Regeringen och Representationen i detta land kommit till hvarandra, och som gjorde det för Regeringen nödvändigt att intaga en fast ställning och visa behovet af den arméorganisation, som utgjort tvisteäpplet mellan Regeringen och Representationen. Men hvad som egentligen gaf anledning till krigets stora resultat, och som gaf Preussen mod att börja kampen, det var något, som dock blott är en dimbild, och som kallas: »der Beruf Preussens», eller Preussens kallelse att bilda ett Central-Europa med öfvervägande politisk vigt. Denna lära om Preussens världshistoriska kallelse uppkom egentligen 1848, den har sedan genom de tyska professorernes bemedling gjort sig gällande, ej blott inom Preussen, utan ock inom småstaterna; och denna gaf en så stor magt öfver sinnena, att den gjorde kriget och dess resultat möjliga. Häraf kommer det sig, att det är egentligen de stater, hvilka äro i fara att blifva ett rof för Preussen, som vidtagit utvidgningar af sina stridskrafter, länder, hvilka ligga närmast till hands och som skulle förlora sin sjelfständighet, så vidt Preussens stora kall skulle uppnås. Att likväl detta kall ej har någon djupare betydelse kan man sluta deraf, att de personer, som tala derom, mena alla dermed helt olika saker, eller tänka sig Preussens storartade utveckling under olika former ända från absolut monarki till republik. Den ene menar blott, att Preussens Konung skall stå i spetsen för en stor monarki i det medlersta Europa, då deremot den andre anser, att man bör begagna sig af konungamagten blott så länge, till dess att de republikanska idéerna i Tyskland gjort sig fullt gällande. Emellertid har detta framkallat det stora behovet af ökade stridskrafter; men vi se också, såsom jag nyss nämnde, att det blott är de folk, som ligga i fara för att blifva slukade af Preussen, äfvensom, af speciela och giltiga skäl, Frankrike, som hittills ökat sina arméer. De öfriga magterna hafva deremot ej gjort några ansträngningar för att öka sin styrka. Att de Tyska småstaterna göra det, kommer helt enkelt deraf, att de måste un-

derkasta sig Preussens militära organisation. Ryssland deremot har betydligt nedsatt sin krigsbudget; England arbetar på förbättrande af sin materiel, men ej på utvidgande af sin armé; Italien organiserar sin armé derföre, att det är nödvändigt, att af de spridda trupperna göra ett helt, men någon kraftutveckling eger ej heller der rum. Det är således ej mera än en half sanning, att det blifvit en allmän öfvertygelse om behofvet af enorma stridskrafter öfverallt. Jag har egentligen velat påpeka detta ej derföre, att jag ej anser, att Sverige bör öka sin försvarsstyrka, utan derföre, att jag tror, att man icke utan en oriktig uppfattning af denna kraftutveckling kan komma till det resultat, hvartill Utskottet kommit, nemligen det att landet skulle till sitt försvar kunna förfoga öfver 500,000 man, en siffra, till hvilken jag utbeder mig att senare få återkomma. — För att en arméorganisation skall lyckas måste den till en början hvila på en stor idé, och sedermera skall denna grundtanke uppfylla alla de former, hvari den rör sig och hvilka former rätta sig efter de historiska traditionerna, tillgångarne och de bestående förhållandena i öfrigt. Jag tror för min del att Utskottets tanke ej är fullständigt uttryckt, om den ock är sann. Den grundsats, på hvilken ett försvar skall byggas, är nemligen ej lika för alla länder, utan det finnes alltid något, som hvarje land har egendomligt, och som bör vara bestämmande i afseende på grunderna för dess försvar. Tänka vi t. ex. på Sachsen-Weimar, så kan det ej gerna ifrågakomma, att detta land skulle söka att eröfra Reuss eller nödgas försvara sig mot Lippe-Bückeburg, utan det har helt enkelt till mål att uppfylla sina pligter i afseende på den förbundskontingent, som det har att uppställa. Tänka vi åter på England, så inse vi lätt, att detta lands läge gör, att det måste sörja i främsta rummet för sitt sjöförsvar, men att det såsom stormagt måste vara beredt både på anfall och försvar, och att det derföre, äfvensom till bevarande af sina stora kontinentala besittningar, måste ega ej blott en flotta, utan äfven en armé. Kasta vi nu slutligen en blick på Sveriges ställning, så finna vi att vi ej kunna komma i krig med någon magt som är jemnstark med oss, sedan Norge blifvit förenadt till ett brödrarrike med oss och Danmark kommit till oss i en sådan ställning, att krig med detta land blifvit omöjligt, en slutsats, för hvilken jag söker ett ytterligare stöd i den omständighet, att äfven här, i denna Kammare, det danska tungomålet kan låta höra sig. Det är således blott mot en öfverlägsen fiende, som det kan komma i fråga för oss att strida, och detta gifver oss en naturlig anledning att ställa vårt försvarsväsende så, att vi åtminstone för en kortare tid må kunna disponera öfver större stridskrafter. Men hvad som fattas i Utskottets förslag och hvad som måste fattas deri, det är, att Utskottet ej tagit i beräkning i hvad måtto flottan bör ingå i beräklandet af vårt försvar. Utskottet har ej befattat sig med frågan derom, och således ej heller med frågan derom, huruvida flottans förändrade organisation kan medföra någon modifikation i arméens, eller om hela landets försvar borde uteslutande öfverlemnas åt arméen. Detta beror dock ej blott på några ekonomiska omständigheter eller på landets belägenhet, utan ock på en helt annan omständighet, nemligen derpå, huruvida styrkan hos den ena eller den andra, hos arméen eller flottan, kan företrädesvis bereda oss utsigt till erhållande af fördelaktiga allianser. Allt detta gör, att Ut-

skottet ej haft några säkra grunder att bygga sitt utlåtande på; och det är af dessa omständigheter klart, att ett förslag till omorganisation af ett lands försvarsverk ej kan utgå från annat håll än från landets regering. Man har här tvistat om, huruvida Regeringen i denna fråga behållit eller bortkastat sitt initiativ. Det är möjligt, att Utskottet haft skäl för sin tolkning häraf och att den är riktig; men i sådant fall torde det tillhöra Representationen att säga: vi tacka för det oss visade förtroendet, men vi kunna ej motsvara det och bedja derföre att Kongl. Maj:t måtte återtaga sitt initiativ. På sin höjd kunna vi uttala några få grundsatser; men dessa skulle då ej leda till något synnerligt resultat, emedan i alla händelser hvad vi säga ej kan innebära något, som är för Regeringen nytt, vare sig i afseende på sakens beskaffenhet eller ställningen inom landet. Hvad jag nu anfört angifver min ställning till frågan i sin helhet och förklarar hvarföre jag anser, att det bästa vore, att till Utskottet återremittera hela Betänkandet för att antingen af Utskottets arbete få blott det resultat, att för Regeringen visades det intresse, som Representationen hyser för denna sak, och att Regeringen sattes i tillfälle, att möjligen taga kännedom om Utskottets förslag och den diskussion, som egt rum derom, eller ock för att af Utskottet erhålla en sammanträngd resumé af åsigterna. Jag vågar föreslå detta, emedan jag fruktar, att, om man vid behandlingen af några och tjugu punkter afslår en, bifaller en annan och återremitterar en tredje, så får man slutligen en organisationsplan, med hvilken ingen kan vara nöjd. Här i Betänkandet äro egentligen två stora punkter, den ena afser indelnings-verkets aflösning, i afseende på hvilket Utskottet kommit till ett resultat, som måste mera förvilla Regeringen än gifva den klarhet, och den andra afser beväringsofningarnes utsträckning. Hvad den sednare angår, så är det otvifvelaktigt, att den utgör ett af hufvudvilkoren för vårt försvar. Det går nemligen ej an att öfva vår beväring så litet, som vi göra, om vi skola hafva någon nytta af densamma i framtiden. Likaså måste beväringens ålder utsträckas, så att arméen kan förstärkas så mycket som möjligt, utan att man derföre helt och hållet beröfvar de särskilda yrkena de för dem nödiga arbetskrafter. Men att utsträcka denna ålder så långt, som Utskottet föreslagit, anser jag gagnlöst. Man skulle kunna göra det, om man hade för afsigt att bilda en armé på 500,000 man. Men det kan ej ens komma i fråga för oss att begagna en sådan styrka. Blott ett försök dertill skulle så ruinera oss, att en fiende sedan med största lätthet skulle kunna taga oss. Jag vet således ej heller hvad det skall tjena till att på papperet uppbringa vår armé till 500,000 man, då vi måste sjelfve inse, huru omöjligt det är att anskaffa materiel till en sådan styrka eller finna officerare, som kunde kommendera den. — I afseende på indelningsverket åter erkänner jag mig vara bland dem, som önska att detsamma måtte blifva i sina hufvudgrunder orördt; ehuru jag å andra sidan medgifver, att, om man alltför mycket utsträcker den allmänna värneplikten, så måste man samtidigt lätta den börda, som nu hvilat på rust- och rotehållarne. En utredning af dessa förhållanden torde likväl i främsta rummet böra tillkomma Regeringen. — Det är hos oss det egna förhållande, att vår nuvarande arméorganisation ej utgått från Regeringen, utan att den utgått från folket sjelf. Vi veta alla, att första idén dertill upprann i Dalar-

ne, att den sedan antogs af vissa socknar i Vestmanland och Vester-norrland. Det var först efter sextio års förlopp, eller vid Riksdagen 1682, som dessa förhållanden blefvo fullt utredda och den allmänna rötningen öfver hela landet genomfördes. Just derföre att vårt indelningsverk utgått från folket sjelft, har det blifvit något så nationelt, något så med hela vårt folklynne förenadt, att jag tror det ej vara skäl att öfvergifva detsamma, för att tillgripa någon annan obepröfvad grund för vårt försvar, utan att vi böra nöja oss med att tillse i hvad måtto det må kunna vidare utbildas, och i hvilken grad det må vara nödigt att lätta rust- och rotehållarnes genom den ökade värnepligten förtyngda börd. — Efter dessa allmänna betraktelser vill jag ej längre uppehålla Kam-maren med någon pröfning af förslaget detaljer; jag slutar derföre med att yrka det Kammaren, med erkännande af förslaget ganska stora för- tjänster, återremitterar det hela.

Grefve Lagerberg: Frågan om indelningsverkets aflösande eller bibehållande har hos mig framkallat mycken tvekan och många be- tänkligheter. Men efter allvarlig öfverläggning har jag kommit till den öfvertygelsen, att, med bibehållande af indelningsverkets nuvarande former, någon fullständig arméorganisation ej låter sig verkställa, äf- ven om dermed förenades en utsträckning af värnepligten. För min del skulle jag hafva önskat, att man öfvergått direkte till konskriptio- nen, sådan som densamma finnes inom öfriga länder i Europa, en or- ganisationsform, hvilken alltid lemna tillräckligt med folk till arméen, på samma gång den bibringar hela nationen en militärisk anda, och hvilken derjemte i sig innebär en fullständig garanti för landets för- svar, så vidt man blott har råd att tillräckligt öfva den konskriberade arméen. — Den siste värde talaren anförde, att de rustningar, som inom vissa stater blifvit företagna och de förändrade organisationsformerna för arméerna, som der blifvit genomförda, härrört af fruktan för Preus- sens begär att med sig förena alla det medlersta Europas mindre stater. Han sökte äfven en förklaringsgrund för Preussens nuvarande storhet uti tron på dess världshistoriska kallelse. Men äro icke äfven vi omgifne på en annan sida af en mächtig granne, som äfven anser sig hafva en världshistorisk mission att uppfylla? Och böra vi väl då, om vi finna våra nuvarande försvarskrafter otillräckliga, tveka, att stärka och befästa desamma, äfven om det skulle befinnas, att vi derigenom nödgades uppföra en eller annan million mera bland utgifterna i vår budget? Detta i allmänhet öfver min ställning till frågan.

Jag vill i öfrigt ej nu ingå i pröfning af förslaget, utan jag förbe- håller mig att längre fram under diskussionen få yttra mig härom vid de särskilda punkterna. Jag kan likvisst ej undgå att med några ord vidröra frågan, huruvida Regeringen i denna fråga bort nu framlägga ett förslag och ej, såsom några talare påpekat, lemna ifrån sig initiativet. Jag hemställer, huruvida Kam-maren anser, att det kunnat varit möjligt för Regeringen att framkomma med en ny organisationsplan vid denna riksdag, sedan vid förra riksdagen, hvilken slutade den 22 eller 23 Juni sistlidet år, de principer blifvit ogillade, på hvilka Regeringen ansett att en organisationsförändring borde byggas. De skäl, som dessutom
föranlätit

föranlåtitt Kongl. Maj:t att vid denna riksdag ej framställa ett organisationsförslag, äro angifna i den nådiga Propositionen, men der finnes ock ett yttrande af Chefen för Landförsvars-departementet, sid. 3, som innehåller att tvekan uppstått om Representationens åsigt; under sådant förhållande bör man väl tillerkänna Utskottet rätt att, vid behandlingen af alla motionerna angående försvarsväsendets ordnande, äfven uttala grunder, som, antagna och öfverlemnade till Kongl. Maj:t, kunde just undanrödja all tvekan; Utskottet har nu också i raska drag tecknat dessa grunder, och, om en eller annan af dessa blifva antagna, kan och bör detta ej annat än gagna Regeringen vid ytterligare behandling af denna viktiga fråga. Den förste värde talaren erkände vigten af de grundsatser, som blifvit uttalade uti Utskottets Betänkande, men varnade Kammarens ledamöter för att låta sig dåras af dessa tankars skönhet; jag vill åter, då nu den viktiga frågan om indelningsverkets aflösning är å bane, bedja Herrarne, att, utan fruktan för att blifva bedårade, se den frågan stint i ansigtet. Jag tror, att den är förtjent af hela vår uppmärksamhet, att man bör allvarligen taga den omhand och att man ej bör lemna rum åt kommande snapphanar på den redan till en del brutna marken. Samme talare jemförde äfven Landtförsvars-komitéens förslag med det förslag, som nu blifvit af Utskottet afgifvet i afseende på tiden för beväringssklassernas öfningar, och fann dervid att det sednare förslaget innebure en mindre verkligt militärisk styrka än det förra. Det lider intet tvifvel, att ju det vore önskligt, att beväringen kunde öfvas mera, ty om den, utan att ega större öfning, instickes i stammen, eger man ej bättre garanti än nu på dess duglighet. Detta kan emellertid ej nu låta sig göra. Det var just för att vinna en ersättning för denna bristande öfning för alla, som Landtförsvars-komitéen föreslog lottning. Men vi veta alla med hvilket ogillande detta förslag mottogs; och när Nationen ej ville gå in derpå, när den ej på länge ville inse, att denna lottning, — som i det gamla Grekland och Rom var ett tecken på frihet och jemlikhet, — ej hade varit omöjlig, utan ganska nyttig att tillämpa, så hade det varit orimligt af Utskottet, om det tvärt emot detta Nationens sålunda uttalade tänkesätt, hade ånyo framkommit med ett dylikt förslag. I dess ställe har Utskottet nu förordat en beväringstid af 60 dagar, och jag tror, att man svårigen kan på en gång öka den med mera. Jag tror, att genom detta förslag är ett stort steg taget, både till förmån för militärbildningen och för besparandet af Statens medel. Man har med ett sådant förslag äfven vunnit det, att, om behovet skulle så kräfva, det blefve möjligt att utsträcka dessa öfningar ytterligare ett år, eller att, om en allmän fred skulle inträda, man kunde reducera denna exercis till 30 dagar, eller till och med till blott 20. Då åter det kan komma i fråga, att uppbringa arméen till en numerär af 70 till 90,000 man, så har man genom detta organisationsförslag vunnit det, att alla de vapenpligtige, med hvilka arméen i sådant fall kommer att ökas, hafva samtliga öfvat sig i 60 dagar. Jag finner således icke, att de anmärkingar, som i detta afseende blifvit framställda, kunna tillerkännas någon sådan betydelse, att det skulle föranleda förslagens ogillande.

Friherre Bildt: Jag vill endast anhålla om att få bemöta de inkast, som blifvit gjorda mot mitt anförande. Jag börjar då med den siste
Riks. Prot. 1 Afd.

talarens sista anmärkning. Han har förklarat, att det vore orätt af mig, att klandra Utskottet för det, att det föreslagit en öfningstid af 60 dagar för bevärigen. Jag ber honom då vara god ihågkomma, att jag ej klandrat Utskottet för dess förslag om 60 dagars öfningstid. Jag tror tvärtom, att denna tillökning i öfningstiden innebär en verklig fördel för landets försvar, men jag tror, att denna förbättring ej är tillräcklig, och att då Representationen fattar ett beslut i en sådan sak, som den nu ifrågavarande, den måste se på försvaret i sin helhet och göra sig öfvertygad om, att de uppoffringar, man underkastar sig, verkligen motsvarade fördelar, hvilkas ernående man åsyftar. Ett sådant förslag bör därför medföra en positiv fördel, på samma gång, som det måste vara uttryck af en militärisk nödvändighet, och ej utgöra ett blott experiment af blandad politisk och militärisk art. Den stamtrupp af 50,000 man, Utskottet föreslagit, kan emellertid ej med den bildning, som Utskottet velat gifva densamma, anses vara tillräcklig till att, vid ett möjligt skeende öfverfall, genast och utan vidare öfning försvara oss, utan den måste hafva tid, att bereda sig på ett sådant försvar. Det beror då på, huruvida vi ega en flotta, tillräckligt stark, för att kunna uppehålla fienden så lång tid, som erfordrades för arméens öfning, men frågan härom har ju ej ens varit under Utskottets pröfning. Man har sagt, att jag klandrat Regeringen derföre, att den skulle hafva lemnat bort sitt initiativ; så hafva likväl ej mina ord fallit. Jag har endast förklarat, att, då Utskottet säger, att Regeringen öfverlemnade sitt initiativ åt Representationen, så är detta en felaktig uppfattning hos Utskottet, grundad på misstag, och på sammanförande af särskilda meningar, ryckta ur sitt sammanhang. Jag har deremot sagt, att en utredning af förevarande frågor endast kan komma från Regeringen, emedan på detsamma inverkar en mängd omständigheter, hvilka från den ståndpunkt, som Representationen intager, ej kunna tagas i betraktande. Grefve af Ugglas har sagt, att jag påstått, att Representationen ej hade rätt att yttra sig i denna fråga. Något så naivt, så barnsligt, har jag verkligen ej gjort mig skyldig till att säga. Jag har blott sagt, att Representationen ej bör taga första steget, utan bör ställa sig så, att den i andra hand kommer att pröfva frågan. Hade jag ej ansett att denna fråga tillhörde Representationens pröfning, så hade jag väl ej tillåtit mig, att sjelf öppna diskussionen derom. En talare här på andra sidan, hvilken jag högt värderar, har behagat säga, att vi båda förut stått på samma ståndpunkt. Jag beklagar, att vi ej göra det numera, men det torde icke vara jag, utan han, som gifvit vika. Jag tror dock, att hans åsigt är densamma nu som förr, om ock någon förändring i afseende på tillämpningen hos honom gjort sig gällande, och denna åsigt är den, att grunden för landets försvar bör vara den allmänna värneplikten. Denna tanke dela vi utan tvifvel båda. Den nuvarande grunden för vårt försvar, kan deremot ej längre bibehålla sig, emedan man genom den ej kommer längre, än till en viss, alldeles otillräcklig siffra. Vi behöfva dock till vårt försvar minst 50,000 man, och det är således påtagligt, att vi nödgas frångå att uteslutande bygga vårt försvar på vår nuvarande indelta armé. Detta frångick man också redan år 1811, då man införde bevärigen.

Denna fråga om tillvaron af en stam är en sådan punkt, hvarom väl kan tvistas, men hvilken dock är så utredd, att den kan afgöras. För min del anser jag det vara en ren, både ekonomisk och militärisk, fördel för oss, att vi redan ega en stam. Jag ber dock, att nu med detsamma få begagna tillfället att förklara, att jag ej är någon beundrare quand même af indelningsverket, utan att jag anser, att vi kunna erhålla genom en konskription, sådan som den eger rum i Frankrike och i Preussen, en stamtrupp, lika god som vår nuvarande indelta armé, men att detta kan ernås endast genom oerhörda uppoffringar. Derföre anser jag också, att vi ej böra bortkasta vår nuvarande stamtrupp. Att åter skaffa sig en armé, bestående af blott och bart frivillige, är en sak, som jag tror, att en hvar, som eger någon militärisk insigt, ej vill ens tänka på. Det har vidare blifvit af denne samme aktade talare yttradt, att Landtförsvars-komitéens betänkande väl vore bättre än Utskottets förslag, men att det likväl blifvit förkastadt. Det har dock ej någonsin blifvit för Representationen framlagdt, eller af densamma pröfvadt. Vissa detaljer deraf hafva visserligen blifvit framlagda, men aldrig förslaget i sin helhet. Det var också en ganska väsendtlig skillnad mellan Landtförsvars-komitéens betänkande och Kongl. Maj:ts Proposition vid sista riksdagen: i det att Kongl. Maj:t i sin Proposition föreslog, att endast en fjerdedel af beväringen skulle under någon längre tid exerceras, men deremot Landtförsvars-komitéen föreslog en ökad exercis för hela beväringen, med en ytterligare ökad exercis för en fjerdedel deraf. Jag tror, att den allmänna opinionen blifvit betydligt vilseledd i afseende på lottningens betydelse. Ty lottningen innebär onekligen en ren fördel, och om den också icke nu godkännes, torde dock en annan tid kunna komma, då man inser densamma nödvändighet. Hvarföre skulle också Sverige vara det enda land, der lottning ej egde rum? Det kan visserligen vara en misshushållning med krafter och penningar, att låta hela beväringen öfvas under någon längre tid, men det är alldeles bestämdt en misshushållning med något ändå dyrbarare, nemligen medborgarnes blod, att låta beväringen gå till strids, utan att förut hafva erhållit tillräcklig öfning. Och för att undgå denna sistnämnda misshushållning, tror jag ej att någon annan utväg än lottning är oss öppen. Jag erkänner visserligen, att Utskottets förslag innebär något bättre än det, som vi nu ega, men jag tror dock, att en lika stor och lika stark armé, som den, hvilken vi skulle erhålla genom Utskottets organisationsförslag, kan på vida billigare vilkor erhållas. En talare har sagt, att jag yttrat, det Utskottet föreslagit upptagande af amorteringslån till byggande af de nya soldattorpen. Detta har jag icke sagt. Utan då Utskottet antagit, att de bostäder, som kommunerna skulle anskaffa åt sina soldater, ej skulle komma att kosta mera än 400 R:dr stycket, ett pris, för hvilket jag åtminstone aldrig lyckats uppföra en torpstuga, så har jag, med begagnande af denna Utskottets siffra, kommit till en ökad kostnad för landtförsvaret af tio millioner riksdaler, hvilket motsvarade det af mig anförda årliga beloppet af 600,000 R:dr. Denna sistnämnda summa utgör således den verkliga årskostnaden, men alldeles icke något ränteech amorteringsbelopp. Samme talare har förvånat sig öfver det belopp af fyra millioner, hvartill jag uppskattat den årliga bristen, som

skulle uppkomma i kostnaden för försvarsverket efter Utskottets nu föreliggande förslag. Jag ber då att få hänvisa honom till sidan 29 i Utskottets Betänkande, på hvilken det står att bristen för infanteriet skulle komma att utgöra 4,224,060 R:dr. Jag vill, såsom jag redan nämnt, ej bestrida, att ju Utskottets förslag innefattar en förbättring, och att genom detsamma sambandet mellan stammen och beväringen blir fastare, men jag påstår dock, att det ej är tillräckligt betryggande. Ehuru Utskottets förslag ej kan kallas för en fullständig utredning af våra militära förhållanden, ej heller för ett fullständigt organisationsförslag, så innehåller likväl detta Utlåtande detaljer af vikt, men för hvilkas riktighet inga bestämmande grunder äro gifna. Så bestämmes t. ex. tjänstetiden till tio, eller under vissa omständigheter till femton år. Dessa och dylika detaljer kunna likväl endast genom ett från Regeringen utgående förslag, bringas till full klarhet. Jag kan, på grund af hvad jag haft äran anföra, ej annat än votera nej till Utskottets förslag, så vida öfver detsamma votering nu kommer att ega rum. Jag har dock ingenting emot återremiss af skäl, som jag i mitt förra yttrande afgaf.

Herr Nisser: Tvänne föregående talare hafva klandrat Utskottets Betänkande i många afseenden; och fastän de gjorda anmärkningarne blifvit af en ledamot af Utskottet besvarade, ber jag dock att få tillägga några ord. Man har sagt och beklagat, att denna ledamot skulle hafva frångått de grundsatser, han förut uttalat. Så är icke förhållandet; han har allvarligt framhållit dem i Utskottet. Men han har haft den goda takten att något jemka sina åsikter, för att få dem öfverensstämmande med Utskottets, och han har haft den stora förtjensten att uppoffra sin fåfanga för att ernå detta mål. Jag hembär honom därför min tack; och jag ber att få säga, att utan hans upplysta bistånd hade Utskottet icke kunnat framlägga detta, jag vågar påstå det, goda arbete. Från Kamrarne äro till Utskottet remitterade förslag till så genomgripande förändringar, att derigenom alla hittills varande förhållanden skulle kullkastas. Utskottet har såsom svar å dessa motioner afgifvit sitt Betänkande. Hvad först angår den för infanteriet föreslagna öfningstiden, så ber jag endast att få säga, att inom Utskottet funnits män, hvilkas erfarenhet måste uppväga hvad en militär af annat vapen här ytttrat. Den förutvarande öfningstiden har ansetts tillräcklig, och tusentals rekryter hafva derunder blifvit fullbildade. Man har nu utsträckt denna tid och lägger man dertill öfningarne i skolorna, så tror jag, att denna beväring skall blifva fullt jemförlig med våra nuvarande soldater. Hvad sjelfva indelningsverket vidkommer, så är äfven jag en af dem, som älska och beundra denna inrättning; men allt har sin tid, och jag tror, att tiden nu är kommen att indelningsverket måste jemkas. Hvad kostnaderna angår, så är det ett ämne, som man här icke kan upptaga, då siffror alltid äro svåra att höra; jag vill endast nämna att i förhöjningen af 5 millioner ingår en million för ökning af befälets aföning samt vidare kostnaden för beväringens utsträckta exercistid. En talare har med afseende å artilleriet anmärkt, att Utskottet gått mycket summariskt tillväga. Om detta är ett fel, så har det uppkommit af det förtroende,

Utskottet haft för Landtförsvars-komitéens betänkande i detta fall. Truppens bostäder är en af de viktigaste frågorna, och Utskottet har ansett den bäst utredas genom komitéer i länen. Man har trott, att, der torp finnas, dessa skulle komma att bibehållas och sålunda utgöra en hufvudsaklig grund för de nya bostäderna. I andra trakter åter, der torp icke funnits, har soldaten åtnjutit hushyra, som utgjorts ibland af 3 och ibland af 5 R:dr, men, efter hvad jag tror, aldrig uppgått till 10 R:dr. Slutligen har man talat om det origtiga deri, att detta förslag framkommit från Utskottet eller Riksdagen. Deri instämmer Utskottet, och jag särskildt. Utskottet har aldrig velat framlägga något förslag, utan velat, att Riksdagen skulle anhålla hos Kongl. Maj:t om ett sådant, under uttalande endast af några grundsatser för att visa vägen, hvilka till en del äro sådana, att Kongl. Maj:t haft svårt att sätta dem i fråga, om icke från Riksdagen ett uttalande derom föregått. En annan talare har yttrat sig om siffran 500,000 man. Jag vill derpå svara, att det är godtyckligt och en smaksak, hvilken siffra man här vill antaga. Vi måste bemärka att här är fråga om landstormen, som icke skall gå utom provinsen, och det är klart, att, då fienden är i närheten, går man ur huse, och det är då bättre att dessa hafva någon än ingen öfning.

Jag vill icke längre uppehålla Kammarrens tid, då jag vid de särskilda punkterna får tillfälle att vidare yttra mig öfver dem.

Friherre Stjernblad: Det uppdrag, som Riksdagen har lemnat det Särskilda Utskottet, var hedrande, men det var icke utan sina stora svårigheter. Många strider har måst utkämpas, många traditionela förhoppningar och önskningsar uppgifvas. Man har gjort det och kommit till ett resultat, som Utskottet ansett vara godt. Man har kommit öfverens om, att Sveriges medborgare måste, för att bibehålla Sveriges sjelfständighet, göra stora offer, såväl personliga som pekuniära. Man har ansett, att dessa bördor måste bäras af alla. Jag tror, att detta är icke blott rättvist, utan äfven klokt, ty i samma mån som man måste göra stora offer, blir föremålet derfor äfven älskadt; och hvarje fiende skall betänka sig att anfalla ett land, der hvar man bär vapen. Så länge indelningsverket var tillräckligt för landets försvar, så var derom icke något att säga; men då försvaret måste utsträckas, så är det tid att fråga, om det är rättvist, att hela bördan skall bäras af en enda kategori af folket. Jag tror det icke. Från denna synpunkt har jag gifvit min röst till Utskottets förslag. Atskilliga anmärkningar hafva deremot blifvit framställda, men dessa hafva af föregående talare blifvit vederlagda. Jag vill blott upptaga en enda; man har sagt, att grundtanken i förslaget vore den ekonomiska tendensen att vilja lätta bördorna för jorden. Det är icke så; ty det är icke befrielse för jordbruket, utan endast en jemkning af bördorna, som blifvit föreslagen; och en annan känsla än den, som haft afseende på de ekonomiska förhållandena, har varit rådande, nemligen patriotismen.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen anmälde, att sammanträde blifvit anslaget till kl. 6 e. m.

Friherre Hamilton, Hugo: Det är svårt att uppträda i denna fråga, då man icke instämmer i den krigiska entusiasm, som råder för ögonblicket i hela världen, utan vågar yttra en och annan betänklighet. Man löper då fara att betraktas såsom den der endast fäster sig vid den ekonomiska sidan af saken. Denna är dock ej utan sin stora vikt, och jag hoppas, att denna Kammare icke skall alldeles förbise den viktiga frågan, huru saken skall kunna sättas i verket. Man må uppgöra en plan för fosterlandets försvar, huru vacker som helst, så saknar den sin basis, om den mottages med misstroende eller suckar af den skattdragande delen af befolkningen. Man måste därför göra en del eftergifter, som kanske icke stämma fullt öfverens med det rätta efter rent matematiska grunder. Då jag instämmer i Utskottets yttrande, att hvar man måste deltaga i fosterlandets försvar och i kostnaden därför, och detta därför att det är människorna och icke jorden som skall försvaras, så tror jag dock, att man icke kan få de nuvarande roterande att ingå på detta förslag, om icke deras anspråk, så vidt möjligt är, blifva tillfredsställda. Man måste därför, om saken skall gå igenom, icke fästa alltför hårda villkor vid den föreslagna aflösningen. Det är 40 år sedan jag hörde den frågan först diskuteras. Många välutänkta och sinnrika förslag hafva sedan dess blifvit framlagda; men de hafva icke lyckats erhålla något understöd af Nationen, ty då skulle icke saken under en så lång tid förblifvit i samma skick som förut. För min del tror jag, att denna aflösning kunde bestå deruti, att de roterings- och rustningsskyldige till kommunerna afstodo soldaternas nuvarande bostäder, samt förbundo sig att fortfarande lemna soldaten nödigt bränsle, kofoder och bete. För jordegaren är detta icke så öfver måttan tryckande, om han blott slipper legan och öfriga servituter till knektehållet, men skall det beräknas i penningar och läggas på allmänna bevillningen, så skall man få se, att det kommer att uppgå till en ganska stor summa. Man har föreslagit 400 R:dr till uppförande af nödiga hus åt soldaten, men jag vet många delar af landet, der dessa icke kunna byggas under 1,000 R:dr.

Hvad frågan i öfrigt beträffar, så hyser jag stora betänkligheter vid den föreslagna korta tjenstetiden af blott tio år. Soldaten gifter sig först sedan han inträdt i tjensten: han skulle då arbeta på sin framtid, men tjensten hindrar honom derifrån, och följderna blir den, att han vid afskedets erhållande icke har annat än hustru och många små barn, och då måste dessa falla kommunen till last. Utsträckes åter tjenstetiden till minst 20 år, så hafva barnen vext till, med deras tillhjälp har han kunnat uppodla ett s. k. undantag åt sig, och då kan han berga sig utan bidrag af fattigvården. Att en Svensk man är fullt tjenstbar till krigstjenst till sitt fyrationde år, lär väl ej heller någon kunna förneka. Jag ber derföre, att Utskottet, eller den, som framdeles skall behandla denna del af frågan, måtte noga betänka detta förhållande, innan en sådan inskränkning i tjenstetiden blir bestämd.

Jag måste vidare instämma med dem, som anse, att det är farligt att fatta definitiva beslut i sådana frågor som dessa, och som derföre önska, att Riksdagen endast måtte uttala sig om de allmänna grunderna. Om faran vore rent af öfverhängande, skulle jag icke tala för ett uppskof; men jag tror ännu, att, om Sveriges politik skötes med

klokhet och varsamhet, så behöfva vi icke tänka på att på en gång rubba hela vårt försvarsverk, för att kasta oss in i ett nytt system, som icke ens till sina grunder är fullt färdigt och utredt. Jag är öfvertygad, att man kan med godt samvete hänskjuta frågan till Regeringen, på det att den må inkomma med ett fullständigt förslag till nästa riksdag, i stället för att nu fatta beslut, som icke äro riktigt väl genomtänkta. Jag förenar mig därför i anhållan, att Betänkandet måtte återremitteras, på det att Utskottet må framlägga endast de allmänna grundsatserna för försvarsverkets omorganisation.

Herr af Klint: Jag har icke begärt ordet för att nu besvara de framställda anmärkningarne, utan med anledning af yrkandet om återremiss. Jag ber att få fråga: hvartill skulle en sådan åtgärd tjena? Det vore endast ett bemantladt afslag; ty man kan icke tro på möjligheten, att Utskottet på de få dagar, som återstå till Riksdagens slut, skulle hinna att inkomma med ett nytt förslag. Derjemte anhåller jag, att yrkandet om återremiss af hela Betänkandet åtminstone icke måtte framställas redan vid första punkten, då Utskottet, enär några bestämda åsikter icke äro uttalade, ej kan veta i hvad syftning detta yrkande sker. Jag motsätter mig förslaget att återremittera frågan, såsom icke tjänande till något.

Herr Wærn: Jag delar Utskottets åsigt »att Svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring»; men i afseende på formen, anser jag vid denna första punkt något tillägg vara nödvändigt, för att veta meningen dermed; ty om denna punkt bifalles, så står densamma såsom ett Riksdagens ovilkorliga beslut. Jag tager mig därför friheten föreslå, att denna punkts redaktion erhåller följande förändrade lydelse: »att Riksdagen, såsom en af de grunder till arméens organisation, hvilken den anser förtjenta af att komma under Kongl. Maj:ts pröfning, och därför böra upptagas i en underdånig skrifvelse, genom hvilken Riksdagen anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra och för Riksdagen framlägga fullständigt förslag till arméens organisation, antager, att Svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring».

Grefve af Ugglas: Jag ber att få förena mig i Herr af Klints uttalade åsigt. Jag tror att intet vinnes, men mycket kunde förloras med en återremiss. Skulle Kammaren gilla hufvudgrunderna i förslaget, så kunde väl återremiss ske af en och annan punkt, men om Betänkandet i sin helhet nu återremitterades, så vet Utskottet icke hvad som är Kammarens syftning dermed, då endast allmänna åsikter blifvit uttalade. Jag tror därför, att vi böra genomgå de olika punkterna, och att Kammaren vid hvar och en särskildt kan fatta beslut, innehållande bifall eller afslag, eller ock för erhållande af ändring, återremittera de punkter, som dertill gifva anledning i visst bestämdt syfte.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har icke begärt ordet, för att ingå i det rent militära af saken, utan endast med anledning af en föregående talares fråga, hvad med en återremiss skulle vinnas. Vinsten

vore, enligt min tanke, att Riksdagen undveke afgifvande af ett principbetänkande i nu förevarande särdeles ömtåliga fråga. Vid en föregående riksdag afgafs ett sådant betänkande, i afseende på förslaget till ny strafflag, hvilket icke medförde någon nytta, men väl låg i vägen, då frågan vid en efterföljande riksdag änyo förekom. Jag tror att det icke är vår uppgift att i en organisationsfråga, sådan som den ifrågavarande, leda Regeringen, utan att oss tillkommer att derutinnan emottaga ledning af densamma. Jag förenar mig i anhållan om återremiss.

Herr af Klint: Mer än gerna hade jag velat biträda den åsigt, den siste värde talaren uttryckt, om han framkommit dermed vid riksdagens början. Jag är nu åter inne på ett ömtåligt ämne, men må den bära ansvaret, som framkallat det. Frågan är nu i den ställning, att det icke är Representationen värdigt att gå tillbaka på ett sätt, som jag annars skulle ansett vara det rätta. Man må säga hvad man vill; om det möjligen är tvetydigt, huruvida Kongl. Maj:t begärt att få veta Riksdagens tanke i ämnet, så är det dock oförtydbart, att man i början af riksdagen handlade, som skulle så varit meningen. Med anledning häraf har Försvars-Utskottet blifvit tillsatt, och då så skett, tror jag icke det går an, att Representationen i elfte timman förklarar sig icke vilja besluta i frågan. Detta är skälet, hvarför jag anser, att hvad som vid riksdagens början bort ega rum icke nu kan ske.

Friherre Sprengtporten: Om en återremiss också skulle anses liktydig med ett afslag, så tror jag dock, att något dermed icke vore förloradt; ty jag instämmer i yttrandet, att man vore färdig att icke antaga principen om en stam för arméen, derest denna icke blefve rätt organiserad. Jag anhåller att punkten måtte återremitteras.

Herr Wallenberg: Jag hade icke ämnat att yttra mig i denna sak, men då det är en organisationsfråga, hvori Riksdagen vill afgifva ett principbetänkande, så ber jag att i korthet få uttala min mening om denna punkt. En återremiss vore enligt min åsigt liktydig med ett afslag, och detta kunde anses såsom ett ogillande af principen, att arméen borde bestå af stam och beväring, hvilket åter kunde leda derhän, att Regeringen inkomme med ett förslag, att arméen skulle bestå af endast stam, eller endast beväring. Jag tror, att Representationen icke bör försumma tillfället att uttala sin mening, det arméen bör bestå af båda dessa delar; och ur denna synpunkt, anser jag punkten kunna bifallas, utan att vi derför behöfva anse oss på något sätt bundne af detta beslut vid efterföljande punkter.

Efter härmed slutad öfverläggning förmälde Herr Grefven och Talmannen att under densamma blifvit yrkadt *dels* bifall till Utskottets förslag; *dels* af Wærn bifall till samma förslag med den förändring, att Riksdagen, såsom en af de grunder till arméens organisation, hvilka den anser förtjenta af att komma under Kongl. Maj:ts pröfning och derfor böra upptagas i en underdånig skrifvelse, genom hvilken Riksdagen anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra och för Riksdagen framlägga fullständigt förslag till arméens organisation, antager, att

Svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring; *dels* ock denna punkts återförvisande till Utskottet; hvar- efter Herr Grefven och Talmannen gjorde proposition först på bifall till Utskottets förslag, hvarvid många ja och några nej hördes, derefter på bifall till Utskottets förslag med den lydelse deraf, som Herr Wærn ifrågasatt, dervid många nej, blandade med åtskilliga ja, förspordes, samt vidare på denna punkts återförvisande till Utskottet, hvilken proposition besvarades med nej, och slutligen åter på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid och då jaropen voro synnerligen starka, ja förklarades hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Friherre Raab, Carl Adam: Då flere talare på detta rum hafva yttrat, att Riksdagen icke skulle vara befogad att upptaga denna fråga, emedan den är en organisationsfråga, i hvilken initiativet skulle ensamt tillkomma Regeringen, så måste jag mot dylika åsigter om Riksdagens rättigheter högtidligen protestera.

I hvarje konstitutionelt land finnas tvänne Statsmagter, den verkställande och den lagstiftande — Regeringen och Representationen. Om Riksdagen är den lagstiftande — som väl ingen lärer förneka — så synes, som af denna dess berättigade och höga funktion skulle utgå just initiativet i lagstiftningsfrågor, hvilka, sedermera af Regeringen pröfvade, af henne antagas eller förkastas. Vi äro därför på vår rätta grund — i utöfvandet af våra oantasteliga rättigheter — då vi taga initiativet i fråga om arméorganisationen. Och i öfrigt, om Regeringen haft något i saken att meddela Riksdagen, hvarför har den icke kommit fram dermed? Fordrar icke en för landets välfärd så vigtig fråga skyndsamt lösning, eller kan den på obestämd tid uppskjutas? Med hänseende till sjelfva frågan, så ber jag, att, då jag har ordet, få uttala min mening. Man har klandrat Utskottet för det sätt, hvarpå dess Betänkande blifvit framställt. Jag kan icke instämma i detta klander. Jag finner i Utskottets sätt att behandla frågan en stor förtjenst. Utskottet stödjer sig på principen af rättvisa, såsom man alltid måste göra, då man vill uträtta något stort. I afseende på landets försvar, måste vi tänka på hvad vi hafva och hvad vi behöfva. Om detta försvar är en angelägenhet, som är gemensam för alla, så framgår deraf, att alla medborgare äro skyldige att deri deltaga. Om man med sina fordringar vill vända sig till en enda klass och kasta hela besväret på jordbruket, så är sådant ett misstag, och jordbrukarne skulle svara: vi älska vårt fosterland, och vilja göra för detsamma de största uppoffringar, men äfven andra medborgare, än vi, måste hjälpa till, så framt försvaret skall blifva fullständigt, kostnaderna öfvergå eljest våra krafter. Då jordbruket redan förut är mycket tryckt framför andra förvärfsgrenar, så kan man icke pålägga det ännu tyngre bördor, utan måste genom en rättvis fördelning öfverflytta bördan på alla.

Man förespeglar här, att jordbrukaren skulle göra vinst på indelningsverkets upphörande. Ingalunda är detta meningen. Om för det allmänna bästa det är nödvändigt att aflösning — en rättvis aflösning —

sker, så bör man icke hålla fast vid indelningsverket alltför strängt, utan betrakta saken efter landets behof på försvarskrafter.

En talare har i fråga om organisationen yttrat, att den framställda siffran, om uppställandet af 500,000 mans armé och landstorm, icke grundade sig på det möjliga, och en ledamot af Utskottet synes vilja instämna deri. En annan talare har sagt, att, om vi uppsatte en så stor armé, så skulle fienden taga oss »med blotta händerna».

Härvid erinras, att det icke är meningen att uppställa på en gång en så stor styrka, ty arméen är beräknad endast till 90,000 man, och det öfriga är reserv och landstorm, den sednare beräknad för ortförsvaret. Samme talare förmenade, att vi icke skulle kunna föda så många män, men försörjas måste de, antingen de stå i ledet eller gå vid plogen, hvarför den anmärkningen är af mindre vigt. Deremot torde jag böra bemöta den värde talaren, som talade om uppställandet af 500,000 man, med den anmärkningen, att uppbåd af hela landstormen ej någonsin kan ifrågakomma, emedan man icke kan föreställa sig fienden på en gång kunna besätta alla våra provinser. Detta besättande kan endast ske delvis, hvarför ock endast delar af landstormen komma att upp-bådas.

Man har äfven sagt, att med förslagets antagande kostnaderna skulle ökas med den allför stora summan af fem och en half millioner. Det är redan visadt, att detta är ett misstag, och att, om behållningen, som uppstår, afdrages, kostnaderna icke blifva större än hvad de hittills varit.

Ett fel i förslaget anser jag vara, att de värfvade trupperna äro bibehållna. Det är misshushållning icke endast med penningar, utan äfven i tid. Det är tydligt, att, om dessa trupper indroges och ersattes af regementen af linien, som gjorde garnisonstjensten, vore detta förfarande icke blott en besparing i penningar, utan äfven i dagsverken. Derigenom blefve tillfälle till underbefäls bildande, om, i sammanhang dermed, alla de skolor inrättades, som äro behöfliga för soldatens och befällets öfning. Derigenom blefve garnisonstjensten upplifvande för den militära andan, under det den, inskränkt till endast vaktgöring och polistjenst, sjunker och nedsätter militäryrket. Detta är ett fel, som jag anser borde rättas, men då man sagt, att återremiss icke skulle gagna till något, har jag blott velat uttala dessa åsigtter, och får för öfrigt förklara, att jag i förevarande såsom andra punkter kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Då man ser den politiska ställningen i vår verldsdel, kan man väl icke ifrågasätta att kasta ifrån sig denna stora och viktiga fråga. Jag hade snarare väntat, att Krigsministern skulle, med afseende på närvarande förhållanden, göra hemställan till Riksdagen om anslag för be-fästande af Waxholm, för materiels anskaffande och för åstadkommande af befälskolor för arméen. Om man ej begagnar tillfället att begära anslag, medan Riksdagen är samlad, fruktar jag, att landet kan komma i svår belägenhet vid det krigiska utbrott mellan andra stater, som tvifvelsutän icke uteblir, hvarvid våra intressen hotas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då Kammaren nu tyckes vara sinnad att ingå i alla detaljerna af det föreliggande förslaget, beklagar jag, att de Herrar, som haft det viktiga uppdraget att uppgöra detsamma,

icke i afseende å denna fråga funnit skäl bibehålla den vid förra riksdagar merendels, i afseende å mera viktiga ärenden, följda plägsed, att nemligen, innan desamma skulle förekomma till afgörande hos Riksdagens fördelningar, föranstalta om enskilda öfverläggningar emellan riksdagsmännen, för att sålunda förkorta de offentliga diskussionerna och sätta dem, som icke hafva specialkunskaper i ämnet, men ändock intressera sig därför, i tillfälle att stadga sitt omdöme och att få de skrupler häfda, som de kunnat hysa. Till följd af denna uraktlåtenhet måste nu detta rum göras till det ställe, der hvarje upplysning måste begäras och hvarje tvifvel, som vid de särskilda frågorna kan förekomma, måste framställas, och derigenom icke allenast ärendets handling tilläfvventyrs fördröjas utöfver hvad som kunnat vara behöfligt, utan äfven protokollet belastas med anmärkningar, som kanske kunnat undvikas. Då, såsom jag väl känner, jag tillhör minoriteten inom Kamraren, har det icke kunnat falla mig in att söka åvägbringa någon sådan enskild öfverläggning, som jag omnämnt, men det förundrar mig, att icke någon inom majoriteten haft håg och kraft dertill.

Efter att hafva förutskickat dessa ord, anhåller jag, att, i afseende å den nu föredragna punkten, få framställa några betänkligheter, som icke endast äro dagens, emedan jag hyst dem alltsedan vid förra riksdagen Kongl. Maj:ts Proposition, angående förändring i grunderna för beväringssinrättningen, utgjorde föremål för Rikets Ständers öfverläggningar. Dessa betänkligheter röra sig hufvudsakligen omkring den frågan, huruvida stammen skall vara både indelt och värfvad. För min del har jag icke kunnat blifva öfvertygad derom, att, då man vill införa ett system, sådant som det ifrågasatta, det dermed hänger väl tillsammans att såsom stam bibehålla värfvade trupper, sådana som dem vi hafva. Utå Kongl. Maj:ts Proposition vid förra riksdagen föreslogs stammens förstärkning med en afdelning, som kallades beväringssoldater, hvilka till ett antal af 5,000 man ur hvarje åldersklass skulle uttagas från den öfriga beväringen och erhålla en fullständigare krigsbildning, under det deremot den öfriga delen af beväringen skulle lemnas, snart sagt, utan all öfning. Det var just denna omständighet, att den öfriga delen skulle lemnas öfivad, som hos många väckte betänkligheter emot detta förslag, men der fanns äfven en treenighet uti den stam, som skulle utgöra kärnan för arméén, då det uti densamma skulle finnas både indelt och värfvadt folk samt beväringssoldater, och ändamålsenligheten af detta slags treenighet har jag aldrig kunnat fatta, liksom jag hört tvifvelsmål i afseende derå yttras af militärer. Det förefaller mig, som om, då man vill hafva en aktiv trupp, som skall vara i jemn tjenstgöring, det vore bättre att taga denna ur beväringen, än att bilda den genom värfning, då ofta den första fyllhund, som anträffas, blir i stamtruppen anvärfvad.

Jag vet icke, om min åsigt är riktig, men med stöd deraf tog jag mig friheten göra erinringar emot det vid förra riksdagen framlagda förslag, och den ragout, som vi nu fått på samma ämnen, synes mig icke mycket bättre, än hvad man då bjöd oss. Bättre ämnen till stam, än som genom värfning kan i allmänhet anskaffas, skulle man utan tvifvel kunna erhålla bland de beväringsskyldige, äfven om valet inskränkes blott ibland dem, som frivilligt anmäla sig, ty det finnes alltid

bland de beväringsskyldige ett icke ringa antal, som önska att söka sin framtida utkomst på krigarens bana. Låt dessa få en högre utbildning och bered dem tillika i förhållande dertill utsigt till befordran och till en bättre lefnadsställning, men undvik att i stammen intaga sådant folk, som icke är känt såsom det bästa och denna del af stammen skall då säkert blifva bättre, äfvensom beväringssynglingen då skall lättare låta sig dermed förenas. Det är på dessa skäl jag icke kan biträda Utskottets förslag, utan anhåller om återremiss.

Friherre Bildt: För min del får jag förklara, att jag icke kan förstå hvad Utskottet menat dermed, att stammen skulle vara både indelt och värfvad. Hvad som nu menas med stam, det veta vi alla; vi veta äfven att det finnes viss jord, som har ibland sina onera att hålla ryttare och soldater; detta onus kallas indelningsverket, hvilket namn sedermera blifvit förflyttadt på de soldater och ryttare, som på detta sätt njuta sitt underhåll. Men hvad Utskottet menat med indelt stam kan icke vara detsamma, ty af Utskottets Betänkande sidan 16 finner man, att Utskottet föreslagit, att hela indelningsverket, både rotering och rustning, i sin nuvarande form skulle upphöra. Manskapets antal skulle bestämmas efter folkmängden, grunden för dess underhåll skulle blifva bevillingen, lönen och legan skulle bekostas af Staten, som äfven i allmänhet skulle anskaffa manskapet, endast bostaden skulle bekostas af kommunerna, d. v. s. de olika kommunerna skulle bestå inqvartering åt desse värfvade soldater. Den värfvade truppen är äfven underhållen af Staten, och den åtnjuter äfven inqvartering, skilnaden emellan dem är blott den, att Staten omedelbart bekostar deras inqvartering i kaserner, då deremot den andra truppen är inqvarterad ute på landsbygden. Således kan man med fullt fog säga, att det icke finnes något indelningsverk, utan endast ett åliggande för kommunerna att bekosta inqvartering för ett visst antal soldater, ty skyldigheten för kommunen att erlægga skilnaden emellan den af Staten bestämda legan och den, som kan erfordras för anskaffande af rekryt, kan icke göra den af Utskottet föreslagna anordningen till ett indelningsverk, och således qvarstår icke någon annan skilnad emellan den indelta och värfvade soldaten i Utskottets förslag än den, att den förre är inqvarterad på landet och den sednare i åtskilliga städer.

Utskottet har äfven sagt, att denna stam kunde krigsbildas och läggas i kasern, men hvad Utskottet menat med indelningsverk är mig alldeles oklart. Skulle den del af den värfvade truppen, som är förlagd på landet, vara indelnings soldater, så kan man visserligen gifva dem denna titel, lika väl som någon annan, men någon inre grund för densamma kan jag icke finna. Jag måste således säga att i en fråga, som är så oklar, kan jag icke hafva någon opinion. För öfrigt kan jag icke ens säga, att denna fråga för närvarande bör utgöra föremål för Kammarrens öfverläggning, då något beslut ännu icke blifvit fattadt, huruvida indelningsverket skulle upphöra eller ej.

Herr af Klint: Jag anhåller att slippa ingå i svar på det klander, som blifvit gjordt, att icke några enskilda öfverläggningar i detta ämne blifvit föranstaltade. Jag tror icke, att det tillkommit Utskottet att utlysa sådana, utan snarare att detta tillhört de personer, som velat söka

upplysning af Utskottet. Hvad åter angår den anmärkning, att man icke skulle hafva två slag af stam, får jag erinra om hvad en talare yttrat, att i Sverige är ett säreget förhållande. Man kan icke följa bestämda grundsatser i allt, utan man måste någon gång frångå dem, det är icke möjligt att ställa så till, att man icke bör hafva värfvadts manskap till stam vid genietrupper och artilleri, och hvad särskildt kavalleriet angår, är det icke utan sin vikt att dervid hafva ungt och värfvadts folk.

Hvad åter infanteri-regementena angår, tror jag, att det icke allenast är riktigt till sin grund, utan äfven en besparing för Statsverket, att hafva särskilda värfvade trupper till garnison i hufvudstaden. Man har icke velat anse värfvade trupper såsom lämplig stam för beväringen. Det var en tid då man trodde detta, och denna tanke delades äfven af Styrelsen, men man gjorde ett försök att blanda beväring med värfvadts trupp, och det slog utmärkt väl ut, så att jag, under den tid jag var mera i tillfälle att på närmare håll taga kännedom om dessa försök, icke hört några klagomål deröfver.

Man har talat om treenigheten uti den stam, som vid sista riksdagen af Kongl. Maj:it föreslogs, men dessa beväringssoldater voro icke stam utan beväring. Detta var just samma misstag, som vid sista riksdagen gjordes. En annan talare har yttrat, att han icke visste hvad Utskottet i denna punkt menade med ordet indelt. Jag skulle dock tro att, om den ärade talaren behagat lika fullständigt läsa sid. 13 af Utskottets Betänkande, som han studerat sid. 16, hade han säkerligen kommit till en åsigt, eller åtminstone erhållit en förklaringsgrund, hvarför Utskottet begagnat detta namn. Utskottet säger nemligen: »såsom den lämpligaste organisationen af stamtrupperna torde följaktligen kunna antagas, att de anskaffas genom frivilligt åtagande och förläggas öfver hela landet bland den öfriga befolkningen samt krigsbildas i läger, då den något långsammare utbildningen kan anses motvägas genom lägerlivets större likhet med fältlivet. Men ofvanstående drag äro just de utmärkande för den indelta truppens organisation; och som de tillika utgöra indelningverkets fördelaktiga sidor, tvekar Utskottet ej, att i denna mening rösta för indelningsverkets bibehållande».

När Utskottet således icke tvekat att i denna mening, i afseende å förläggning och krigsbildning för en del af stammen, bibehålla indelningsverket, så är det åtminstone förklarligt, hvarföre Utskottet icke förändrat namnet på denna indelta soldat, en benämning, som, jag ber den siste talaren om ursäkt, innebär något helt annat än en tom titel. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Schartau: Det kan icke vara annat än med stor tveksamhet jag tagit till ordet i en fråga, som af de föregående talarne blifvit med sådan sakkännedom behandlad. Emellertid då med representantkallet följer en pligt att utsäga sin mening äfven i ämnen, i hvilka man saknar all specialkännedom, tvekar jag icke att uttala min åsigt, äfven om det skulle blifva på ett otillfredsställande sätt.

Jag har med min röst bidragit till bifall uti första punkten af Utskottets förslag. Jag har gjort det därför, att, då frågan en gång kommit under Riksdagens pröfning, jag skulle anse det illa, om icke Kam-

maren uttalade sin åsigt. Jag vill äfven göra det i afseende å denna punkt. Sedan Kammaren uti första punkten beslutat, att vi skola hafva både stam och bevärning, så synes mig helt naturligt, att man äfven skall gifva sitt bifall till den framställning af Utskottet, att stammen skall vara både indelt och värfvad. Man har visserligen sagt, att detta vore dumhet och stridande mot Utskottets framställning på en följande sida, men för min del kan jag mycket väl gå in på detta uttryck, emedan då vi komma till frågan om indelningsverket, jag icke kan skänka mitt bifall till Utskottets framställning i den delen, utan anser, att indelningsverket bör bibehållas, men att, då en förstärkning af arméen behöfves, det kan vara billigt att de, som bära indelningsverkets börda, äfven få i någon form en ersättning för den tunga, som åläggas dem genom denna förökning i roteringen, och det är på detta skäl, som jag anhåller om bifall.

Grefve Lagerberg: Lika med den siste talaren tror jag, att om man bifallit den föregående, man äfven bör bifalla denna punkt. Något helt annat vore om Utskottet föreslagit, att Svenska arméen skulle bildas genom konskription, men jag har icke hört någon påyrka detta, och tror därför, att man icke bör hafva några betänkligheter mot att bifalla denna del af Utskottets framställning.

En talare har sagt, att han icke kunde förstå hvad som menas med benämningen indelt soldat, då båda slagen af stamtrupper skulle utgöras af värfvadt folk. Utskottet har menat, att dessa trupper skulle vara indelade på kommunerna och spridda öfver hela landet. Att kavalleri och åtskilliga andra vapenslag böra bestå af värfvade trupper, är icke tvifvel underkastadt, men hvad infanteriet angår, är det en annan fråga. Om man kan visa, att något skulle vinnas, genom att uppsätta hela infanteriet af värfvade trupper, så skulle jag för min del icke tveka att med min röst bidra dertill att endast värfvade trupper infördes. Den indelta soldatens kännetecken, vare sig efter gamla eller nya organisationen, blir i alla fall, att han skall bo på landet, gifta sig, blifva familjefader och under större delen af året förskaffa sig sitt uppehälle genom annat arbete.

Hvad angår en talares yrkande, att man icke borde hafva några värfvade trupper för att begagnas såsom garnisonsregementen i hufvudstaden, utan att denna tjänstgöring i stället borde besörjas af indelta soldater, kan jag icke tro, att någon besparing derigenom skulle vinnas. Orsaken till bildandet utaf större delen af de värfvade regementena har nemligen just varit nödvändigheten att hålla ständig garnison i vissa städer och svårigheten att på annat sätt anskaffa densamma. Af denna orsak uppsattes det regemente, på hvilket jag tjenar. De värfvade regementen, som då funnos, voro otillräckliga för besörjande af garnisonstjensten i hufvudstaden, hvarföre ärligen en del af indelta arméen måste kommenderas till dylik tjänstgöring, till dess år 1790, på Bondeståndets klagomål, man fann sig föranlåten att uppsätta ett nytt värfvadt regemente, för att dermed kunna besörja garnisonstjänstgöringen.

Hvad angår trupperns sammansättning, skulle ingen högre än jag önskat, att den kunde ske på sådant sätt, som Grefve Mörner föreslagit; men det torde icke vara möjligt att få manskap till den indelta stammen att frivilligt enrollera sig uti densamma, om de icke värfvas.

Det är klart, att, om man skall hålla värfvade trupper, man måste försöka att få dem allt bättre, men tyvärr tror jag icke att för närvarande det är möjligt att få dem så bra, som man skulle önska.

Grefve Hamilton, Henning: För min del hyser jag ingen betänklighet vid att bifalla den föredragna punkten, men på det att icke något missförstånd må ega rum om hvad jag dermed menar, vill jag förklara, att jag delar en föregående talares betänklighet mot att borttaga indelta arméen, och därför har för mig ganska klart hvad jag i denna punkt menar med ordet indelt.

Hvad åter angår Utskottets förslag, att stammen till en del äfven skulle vara värfvad, tror jag det vara af ganska stor nytta att äfven hafva några värfvade regementen; man torde dock för framtiden kunna något nedsätta numerären af den värfvade delen af arméen, och blott söka bilda en mönstertrupp af värfvadt manskap, emedan jag tror, att man på dylikt sätt kunde för billigaste pris få både en agerande trupp, som i händelse af behof kunde förstärka aktiva armeen, och en trupp, som kunde tjena till föredöme för de öfriga. Af dessa skäl har jag icke något att invända mot den föreslagna punkten.

Friherre Bildt: Till att börja med, kan jag instämma i den siste talarens anförande, jag vill blott fästa uppmärksamheten på att Representationen går att fatta beslut i en fråga af största betydelse, som kanske blifvit nog knappt behandlad af Utskottet. Man går nemligen att förklara, att en förökning af stammen, grundad på inkallande af en större åldersklass, icke skall komma i fråga, eller med andra ord, att Representationen icke vill grundlägga en folkbeväpning af sådan utsträckning, att man kan göra sig oberoende af både den indelta och värfvade stammen. Inom Landtförsvars-komitéen ansåg man det ligga mycken vikt på, att denna fråga blefve utredd, på det man måtte komma till klarhet om, huruvida man skulle kunna borttaga indelta arméen. Komitéen ådagalade ganska riktigt, att man kunde få en ypperlig armé endast af en konskriptions-armé, men att den skulle blifva dyrare än en armé efter komitéens förslag, bildad af både indelt och värfvadt manskap. Det är emellertid en ganska viktig fråga, huruvida det är rätt, att låta stammen och beväringen vexas från samma rot. Herr af Klint har redan yttrat, att man icke funnit någon olägenhet af en sammanblandning af den värfvade stammen och beväring. Det är sanning, men den beväring, som blifvit af Utskottet föreslagen, det är en beväring, hvartill alla klasser skola komma att lemna bidrag. Det blir då en något mera grannliga fråga än förr, då den bildade mannens son kunnat friköpa sig från vapenöfningarne; då man på frivillig väg såsom skarpskytt kunnat vinna befrielse från ett års beväringsexercis och man således kunnat undgå åtminstone ett års beväringsexercis, i ena fallet med penningar, och i andra fallet genom att öfva sig mera tillsammans med kamrater, än hvad, som kommer i fråga, då man skall inqvarteras i ett tält tillsammans med 24 andra, som man icke känner, och detta är en fråga, som man bort taga i betraktande.

För min del tvekar jag icke att bifalla andra punkten, men jag vill förklara, att jag af ekonomiska och icke af militära skäl anser, att in-

delningsverket bör bibehållas. Hvarför jag talat om denna fråga, har varit för att fästa uppmärksamheten vid, att det ligger mera i frågan än hvad man vid första påseende finner.

Jag är Herr af Klint tacksam för den upplysning han lemnat om hvad Utskottet menat med indelt soldat; efter Utskottets terminologi skulle det vara en värfvad soldat, som vore förlagd på landsorten och under någon del af året sysselsatte sig med andra yrken än krigareyrket. Hittills har dock den indelta soldaten varit en sådan, som uppsatts, lönats och underhållits af hemmanet, och hvar och en finner lätt att detta är något helt annat. För min del har jag dock icke något emot att denna benämning kvarstår, förutsatt att betydelsen af ordet indelt blir i öfverensstämmelse med min mening.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag trodde mig hafva klart uttryckt den åsigt, att de, som skulle vara garnisonerande trupper, skulle tagas bland beväringen, och att garnisonstjenstgöringen skulle vara ett slags gradpassering, hvarigenom man finge den nödiga styrkan af bättre kvalitet, än på det här föreslagna sättet. Härigenom kunde en belöning ega rum för dem, som med heder gått igenom öfningarne, i stället för att till den stamtrupp, Utskottet föreslagit, skulle tagas endast värfvade. Jag vill ej ingå i någon vidare utredning af frågan, utan har blott velat framhålla, att, då en omorganisation af arméen skall ega rum, man till elittrupper skulle söka anskaffa det bästa och ej nöja sig med det mindre goda. Man har sagt, att någon olägenhet af den värfvade truppens sammanblandning med beväringen ej skulle uppstå. Jag vill ej yttra mig härom, men jag skulle mycket irra mig, om icke våra beväringynglingar, då de väl sluppit ifrån det tvungna kamratskapet, äro glada att vara dessa kamrater qvitt.

Sedan öfverläggningen förklarats afslutad, blef denna punkt, uppå gjord proposition, af Kammaren bifallen.

Herr Grefven och Talmannen hemställde derefter, att behandlingen af detta Utåtande måtte nu afbrytas, för att i eftermiddagens sammanträde åter fortsättas, hvilket bifölls.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 34, i anledning af väckt motion, om befrielse från infartspenningar för vissa fartyg.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 29, angående Bihanget till Riksdagens protokoll;

N:o 30, angående upphäfvande af stadgandet, om hembjudande af till skatt försålda hospitalshemman, då de samma säljas utom börd;

N:o 31,

N:o 31, angående tillägg i stadgan för Rikets allmänna Elementarläroverk: och

N:o 32, angående befrielse för skeppare å inrikes gående fartyg och båtar att lägga till vid tullstation, belägen utanför destinationsorten,

Kammaren åtskiljdes kl. 2 $\frac{1}{2}$ e. m.

In fidem
Walfrid Billing.

Onsdagen den 24 April 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för förmiddagen.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till följande paragrafer i riksdagsbeslutet, nemligen:

§ 1. Ingressen;

§ 2, angående åtgärder för behöfvandes undsättning i missvestår;

§ 3, angående verkställd omröstning öfver Högsta Domstolens ledamöter;

§ 4, angående verkställdt val af Justitie-ombudsman, och hans Suppleant, samt af Komiterade till tryckfrihetens vård;

§ 5, om antagande af en lag, angående efterbildning af konstverk; och

§ 6, angående upphörande af grundrantas utgörande för valk- och stampverk.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets för frågor, rörande försvarsverkets ordnande, Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner, rörande landförsvarets ombildning och dertill hörande frågor, m. m.

3:dje punkten.

Grefve af Ugglas: Vi hafva nu kommit till en af förslaget hufvudpunkter, den, angående sättet för stammens bildande. Att den nuvarande organisationen har brister, vill jag ej förneka. De förnämsta af dem torde vara, att indelningsverket ej är nog smidigt att kunna medgifva en behöflig utvidgning, samt att manskapets alltför långa tjänsteålder förtager en del af den rörlighet, som nödvändigt erfordras. Hvad den sednare anmärkningen beträffar, får dock erkännas, att den icke berör organisationens hufvudgrunder, och att dessa icke skulle rubbas, i händelse tjänsteåldern förkortades. Men, äfven med medgifvande af dessa brister, står dock fast, att den indelta soldaten genom härdad förmåga att bära mödor, genom lugn trygghet och god kamratanda, genom tillgifvenhet för, och förtroende till sitt befäl, genom sinne och kärlek för ordning och pligt, genom moraliskt och sedligt värde, intager en ståndpunkt, som af få arméer blifvit uppnådd; och när härtill kommer, att den nuvarande organisationen bättre än någon annan har löst den svåra uppgiften, att betrygga landets försvar, utan att förgripa sig på dess fredliga krafter, att den skapat, ej en särskild klass inom samhället, mer eller mindre fremmande för den öfriga delen af befolkningen, utan en här, som lefver midt ibland folket, som delar alla dess tankar och känslor, och som mellan de korta öfnings-tiderna genom sitt arbete idogt bidrager att höja landets välstånd, när, säger jag, allt detta tages i betraktande, så måste väl erkännas, att organisationen eger stora förtjenster, som äro svåra att ersätta. Hvad erbjuder nu Utskottets förslag? Förslaget upphäfvor det gamla indelningsverket och kontrakten mellan rust- och rotehållarne och Kronan, samt öfverflyttar underhållet af soldaten i hvad angår bostad och täppa på kommunen, och i öfrigt på Staten. Jag vill ej, såsom en talare på förmiddagen gjort, tillvita Utskottet att hafva endast ur ekonomiska skäl föreslagit indelningsverkets upphäfvande, men Utskottet, som insett nödvändigheten af beväringinstitutionen, har vid sina försök till dess ordnande stött på det motstånd, som höjts mot densamma från rust- och rotehållarnes sida, och har deraf föranledts att föreslå indelningsverkets borttagande. Utskottet har visserligen funnit klagomålen öfver att beväringinrättningen skulle strida mot den utskrifningsfrihet, hvarom rust- och rotehållarne tillförsäkrats, vara till en viss grad oberättigade, men Utskottet säger likväl derom sid. 14, att: »i samma stund beväringen afser något mera, än ersättning för under kriget lidna förluster, och om den omedelbart vid krigets början skall införlifvas med aktiva arméen, samt derföre underkastas ökade öfningar, då måste man medgifva, att nämnda klagomål ej sakna rättlig grund,» och sid. 15, att »indelningsverkets aflyftande från jorden — — — torde blifva ett oeftergifligt och ur viss synpunkt berättigadt vilkor för rust- och rotehållarnes bifall till beväringsskyldighetens utvidgande.» I hvad Utskottet här yttrat, ligger blott en half sanning, och deraf har Utskottet gjort en oriktig tillämpning. Det är en sanning, att i följd af de kontrakter, som rust- och rotehållarne ingått med Kronan, desse blifvit befriade från utskrifning, och att de således möjligen skulle kunna ega rätt att i viss mån klaga öfver beväringss-

inrättningens införande, men man får ej förbise, att samma utskrifningsfrihet, dels i följd af privilegier, dels på grund af vissa åtaganden, tillkommer äfven den privilegierade jorden, bergsmannajorden och städerna, hvadan, för den händelse att rust- och rotehållarnes klagomål skulle vara berättigade, likartade klagomål skulle kunna höjas äfven af andra. Beväringsinrättningen är en ny tunga, tillkommen på grund af Statens ökade behof och jemnt fördelad på alla medborgare, och den bör således ej kunna gifva rättighet till någon klagan, ännu mindre till några anspråk. Minst af alla torde rust- och rotehållarne vara berättigade till dylika anspråk, ty om ej några kontrakter mellan dem och Kronan ingåtts, eller om de i följd af kontrakternas s. k. våldförande förklarar dem brutna, — den högsta fordran de i juridiskt afseende skulle kunna ega — så skulle utskrifningsskyldigheten (numera beväringskyldigheten) nästan uteslutande falla på dem. Jag kan således ej finna annat, än att den rättsgrund, på hvilken Utskottet byggt sitt förslag, saknar all befogenhet.

Då så är, måste man pröfva, huruvida icke Utskottets förslag åtminstone öfverensstämmer med Statens behof. På sätt jag antydtt, lider indelningsverket af ett hufvudsakligt fel derutinnan, att det är ett afslutadt verk — med undantag af det lilla tillskott, som tillkommit i följd af den nya roteringen, hvilket tillskott dock ännu i närvarande stund ej uppgår till mera än 200 nummer — att det sålunda både i sig sjelft saknar förmåga till den utsträckning af försvaret, hvilken kan behövas, som ock att det ej mäktar med stammen införlifva den erforderliga förstärkningen. Landförsvars-komitéen sökte afhjelpa denna brist, genom att föreslå, att en fjerdedel af beväringen skulle uttagas och öfvas först särskildt och sedan under tre år tillsammans med stammen. Stammen och denna fjerdedel skulle utgöra första uppådet, hvilket då blefve fullt krigsdugligt, och dessutom egde förmåga att i sig upptaga en större mängd öfvade soldater, än den indelta arméen ensam mäktade. Mot detta förslag rigtades många anmärkningar. Man förkastade detsamma, ej egentligen lottningen, — ty tänke hvad man vill härom, något giltigt skäl kunde ej anföras, hvarföre ej Svenska Staten skulle i detta fall följa alla andra länders exempel med undantag af Danmark (detta af kriget hårdt pröfvade land har nemligen ansett sig behöfva införlifva hela den konskriptionsskyldiga befolkningen med stammen), — men friköpningen. I detta afseende var dock anmärkningen orättvis, ty komitéen hade dervid endast följt Konungs och Ständers föregående beslut. Man anmärkte vidare, att det försvar, som skulle ernås genom komiterades förslag, blefve alltför svagt. Möjligen var denna anmärkning befogad, men den kan i så fall rigtas lika väl mot Utskottets förslag, hvilket icke allenast icke bereder något starkare försvar i afseende å manskapets antal, utan äfven gör sjelfva sammansättningen af försvaret svagare. Emellertid vill jag medgifva, att, i händelse man vill med stammen införlifva hela ålderklasser, så är indelningsverket otillräckligt. Vi få då tillse, huru Utskottet ansett att stammen bör bildas. Utskottet säger i punkten 3, litt. a., »grunden för manskapets antal bör vara folkmängden.» Jag har verkligen tvekat, huruvida detta varit ett löst ord eller en verklig tanke, ty Utskottet har väl i premisserna yttrat, att stammen bör utgöra en viss

procent af befolkningen, men ingenstädes i Betänkandet finnes angifvet, huru stor denna procent skall vara. Då emellertid Utskottet i 6:te punkten beräknat stammens storlek till 32,820 man, då får man väl antaga att Utskottet genom denna siffra velat angifva procenten, och att denna således, om man antager Sveriges folkmängd till 4 millioner, skulle blifva $\frac{1}{3}$ procent. Då återstår att tillse, huru Utskottet tänkt sig den tillväxt i stammen, som skulle följa af befolkningens ökande, och huru denna nya stam skulle öfvas. Man sväfvat i detta fall i en viss ovisshet om Utskottets åsigt. Jag vill ingalunda tillräkna Utskottet att det ej ingått i detaljer, ty hvarken har tiden medgifvit sådant, och ej heller skulle, äfven om Utskottet varit sammansatt af ännu flere skicklige fackmän, än det nu eger, ett sådant arbete varit lämpligt för Utskottet, men jag kan dock ej annat än önska att Utskottet i vissa fall, och särskildt i detta, hade bestämdare uttryckt sin åsigt. Den årliga tillväxten af stammen, skulle, när, som vi veta, Sveriges folkmängd ökas årligen med 50 å 60,000, blifva enligt ofvan angifna procent omkring 400 man; som likväl = » = » så skulle den årliga tillväxten sjunka ned till 180, detta utgör dock på 3 år, 500 man. Huru skola nu dessa införlifvas med den öfriga stammen? Att införlifva dem med de gamla bataljonerna, torde svårligen låta sig göra. Utskottet har visserligen ej omnämnt, huru många bataljoner Utskottet tänkt sig, men då Utskottet yttrat, att hvarje regemente borde ega befäl för tre bataljoner, torde deraf följa, att deras antal, enligt Utskottets åsigt, bör blifva lika med hvad Landtförsvars-komitén föreslagit, eller 50. Hvarje bataljon skulle således komma att bestå af 500 man stam. Dessutom skulle, då, på sätt Utskottet föreslagit, en ålderklass af beväringen intages på dessa 50 bataljoner, hvilket utgör 20,000 man beväring, d. v. s. 400 man på hvar bataljon, bataljonens styrka blifva 900 man. Större kan ej en bataljon vara, och således måste tillökningen af stammen leda till skapande af nya bataljoner. Huru skola nu dessa bataljoner bildas? Då den tillökning, hvarom här är fråga, är spridd öfver hela landet, och då, på sätt Utskottet yttrat, »infanteriets indelta stamtrupp bör blifva lika fördelad öfver hela landet, i förhållande till befolkningen, hvarigenom vid detta vapen stam och beväring kunna stå i ett ungefärligt lika förhållande till hvarandra,» så följer deraf, att man ej kan på ett ställe sammanföra dessa nya nummer, som behöfva uppsättas. Dessa nummer måste sålunda blifva fördelade öfver hela landet, och då en bataljon ej kan sammansättas af dylika spridda rotar, måste således de nya bataljonerna komma att bestå, dels af nybildade rotar, dels af gamla, eller med andra ord, ungefär hvar tredje år måste bataljonsindelningen förändras. Nu svarar man möjligen, att man får uppskjuta en dylik omreglering, tills tillväxten blir större, men då visar ju detta, att stammen ej kan bestämmas efter folkmängden, och hvari ligger då den här föreslagna organisationens företräde framför indelningsverket? För öfrigt kan ej denna sak undanskjutas, om man äfven skulle vilja det. Man kan uppskjuta att direkte på grund af folkmängdens stigande, öka stammen, men man kan omöjligen hejda beväringens tillväxt, och denna nödvändiggör stammens ökande, så vida nemligen man skall gå till väga med ålderklassernas intagande i stammen, på sätt Utskottet föreslagit. Hela den här ifråga-

satta organisationen är således omöjlig; den kan ju aldrig avslutas, utan upplöser ständigt sig själf. Utskottet har ock antydigt, att detta förslag endast är ett öfvergångsförslag, och att det ovilkorligen måste, förr eller senare, leda till konskriptionen, men om, Mine Herrar, detta är en sanning, så låtom oss redan från denna stund se frågan rent i ögonen, och aktom oss för att beträda en bana, som endast skulle föra på afvägar!

Jag anhåller nu att få kasta en blick på den af Utskottet föreslagna stams duglighet. Man har, och detta med rätta, såsom ett fel hos den indelta stammen, anmärkt manskapets alltför höga tjensteålder, men jag tror, att man mot Utskottets stam kan rikta en motsatt anmärkning, att tjenstetiden är alltför kort. Enligt min åsigt kommer denna stam att förlora i fasthet, hvad den vinner i rörlighet. Säkerligen kommer den att gå med raskare och lifvigare steg i striden, än den nuvarande arméen, men å andra sidan kommer den ej att ega samma fasthet, samma motståndskraft. Dessa egenskaper, hvilka bäst prövas i motgången, äro dock lika väsendtliga, som anfallsifvern, ty på dem beror, huruvida ej en sådan motgång skall blifva nederlag, upplösning. I afseende å tjenstetiden bör man välja en medelväg; under det att den nuvarande, 30 år, är alltför lång, är den föreslagna, 10 år, med rätt för obefordrad att rekapitulera på ytterligare 5 år, alltför kort, ty vid en ålder af 30 å 35 år kan krigsdugligheten ingalunda anses vara borta; och jag skulle derföre önska, att man medgäfve rättighet att rekapitulera tvänne gånger, hvardera gången på fem år, så att soldaten finge tjena till fyllda 40 år. En alltför kort tjenstetid eger ock ett annat fel, hvilket jag tillåter mig påpeka. Orsaken, hvarföre man för närvarande har så stor lätthet att erhålla godt folk för den indelta arméen, är just den, att knektekontraktet tillförsäkrar soldaten en framtid. Helt annorlunda blir förhållandet för den kommunalsoldat, Utskottet vill bilda. Då denne nemligen redan efter 10 å 15 år måste lemna den militära banan och söka utkomst på annat håll, är det klart, att de fleste redan från början hellre välja en annan bana, som bereder dem större säkerhet för ålderdomen, och att det således blir svårare att anskaffa soldater. En följd deraf blir naturligtvis, att kommunalsoldaterna ej komma att utgöras af lika godt folk som den nuvarande arméen. Äfven i ett annat fall kommer den föreslagna organisationen att medföra olägenheter. Då kommunerna skola anskaffa bostad åt soldaten, söka de naturligtvis göra detta för bästa pris, och då det är vida billigare att uppföra en gemensam bostad för flera än särskild bostad för hvar och en, så komma troligen inom de flesta kommuner att uppföras små kommunalkaserner. Till huru stor fromma för soldatens sedliga lif detta kasernlif utan någon tillsyn skall blifva, lemna jag åt hvar och en att bedöma.

I motiverna till förevarande punkt har Utskottet ett påstående, som jag ingalunda kan gilla. Utskottet säger nemligen, att en af indelningsverkets förnämsta olägenheter är, att det gifver anledning till täta tvister mellan rust- och rothållaren å ena sidan och soldaten å den andra. Sådana tvister förekomma, men de äro ingalunda vanliga, utan höra tvärtom till undantagen. I allmänhet är förhållandet dem emellan godt; rusthållaren omhuldar soldaten derföre att det är *hans* soldat, och det är oftast hans ambition att soldaten skall berga sig väl; soldaten

åter har ett gifvet intresse att stå i godt förhållande till sin rusthållare, ty han kan då påräkna, ej blott hjälp och stöd under tjänstetiden, utan äfven att vid afskedstagandet erhålla en stuga med täppa för sin återstående lifstid. Under den tid jag var sqvadronschef förekommo exempel, att dylika förmåner voro uttryckligen genom kontrakt tillförsäkrade dragonen. Med ett ord, soldaten eger under närvarande organisation visshet om en betryggad framtid. Hurudant blir förhållandet enligt Utskottets förslag? Han får då att göra med kommunen, d. v. s. med ingen. Ingen vårdar sig om honom; han tjenar 15 år och får sedan draga sig fram, bäst han kan, till dess att han slutligen faller fattigvården till last. Hvad jag nu yttrat, gäller egentligen infanteristen. Hvad åter kavalleristen angår, så får jag erinra om ett af Utskottet begånget förbiseende, hvilket föranledt en orättvisa. Då nemligen tjänstetiden för infanteristen är föreslagen till 10 å 15 år, är för kavalleristen föreslaget, att han ej får qvarstanna i tjänsten längre än till och med fyllda 35 år. Han måste då afgå, såvida han ej kunnat ingå i någon af de kategorier, beföring etc., hvilka berättiga till längre tjänstetid och pension. Enligt Utskottets förslag skulle vid hvarje kompani finnas 16 korporaler och dessutom ett obestämdt antal skarpskyttar, timmersmän etc., hvadan man kan antaga, att inom infanteriet vid hvarje kompani skola finnas 25 platser, hvilkas innehafvande berättigar till vissa förmåner. Inom kavalleriet, der svårligen någon lär kunna befordras till timmerman eller skarpskytt, finnas deremot endast 6 korporaler å hvarje sqvadron, och då härtill kommer, att kavalleristen har en vida längre öfningstid, så är ju klart, att han skulle blifva mindre gynnsamt behandlad än infanteristen. Flertalet skulle då komma att söka anställning vid det mera gynnade vapnet, och sålunda kavalleriet erhålla mindre godt folk.

I afseende å hästen, så har Utskottet föreslagit, att dess underhåll skulle öfvertagas af Kronan, hvarvid Utskottet tyckes hafva föreställt sig, att Kronan med lätthet skulle kunna utackordera hästarne hos jordegarne. Jag vill ej fästa mig vid att detta skulle medföra ökade kostnader — det är nemligen klart, att den, som mottager af Kronan till utfodring en häst med skyldighet att ansvara, i händelse hästen genom vanvård skadas, ej gör detta utan att kunna beräkna en viss vinst och att således Kronan får betala något mera, än hvad hästens underhåll verkligen kostar — jag vill, som sagdt, ej fästa mig dervid, ty i denna fråga sätter jag kostnaden i sista rummet, men Utskottets förslag skulle medföra en annan, betänkligare följd, som jag måste påpeka. Redan nu klagas man, att den indelte ryttaren har alltför liten skyldighet att se till hästen, men enligt Utskottets förslag skulle ryttaren och hästen komplett skiljas från hvarandra. Det är nemligen alldeles otänkbart, att Kronan i allmänhet skulle lyckas utplacera hästen i närheten af ryttaren. Utplaceringen är i främsta rummet beroende på tillgång å sommarbete, och då man nu känner att på många orter ej kan beredas sådant bete — så t. ex. måste Husarregementets Carl XV hästar sändas på bete ända upp till Småland — så är det klart, att i de flesta fall kommer ryttaren att blifva skiljd flera mil från hästen, och då kommer ju slutligen kavalleriet att ej blifva stort annat än ett beridet infanteri.

Jag öfvergår nu till kostnaden för genomförandet af Utskottets förslag. Såsom jag förut yttrat, sätter jag vid fråga om landets försvar kostnaden i sista rummet, för så vidt nemligen att målet verkligen vinnes genom de dertill använda summor. Här torde ej så blifva fallet, och den ifrågasatta kostnaden är derföre af stor vigt. Enligt hvad här uppgifvits på förmiddagen skulle den ökade årliga kostnaden för infanteriet blifva 4,224,060 R:dr, men härifrån måste, på sätt då erinrades, afdragas kostnaden för det ökade bevärnings- och halfsoldsbefäl, Utskottet föreslagit. Jag skall emellertid nu fästa mig endast vid den ökade kostnad, som organisationen af *stammen* skulle medföra. Då enligt Utskottets förslag Staten skulle utgifva i lega och lön för hvarje soldat 100 R:dr årligen, så skulle kostnaden för de 23,000 kommunalsoldaterna uppgå till . . . . . 2,300,000: —

Härtill måste dock, för den händelse att Utskottets förslag om indragning af Wermlands Fältjägareregemente ej vinner bifall, läggas kostnaden för detta regemente, eller 90,781: 50,

hvadan hela den ökade, årliga utgiften för infanteriets stam skulle blifva . . . . . 2,390,781: 50.

Härför skulle erhållas en tillökning af 2,217 man utöfver den nuvarande effektiva styrkan. Landtförsvars-komitéens förslag upptog en styrka af 25,887 man med en kostnad af 526,925: 31, derifrån måste dock, på sätt ofvan skett, dragas kostnaden för befäl etc. 304,303: 05,

och då återstå . . . . . 222,622: 20.

Utskottets förslag stannade, som jag nyss nämnde, vid en kostnad af ej mindre än 2,390,781: 50, och likväl upptager Landtförsvars-komitéens förslag en styrka, som med 1,287 man öfverstiger den af Utskottet föreslagna.

För kavalleriet, som enligt Utskottets förslag skulle bestå af 4,500 man, skulle den ökade årliga kostnaden uppgå till 613,024. Enligt Landtförsvars-komitéens förslag, som upptog en styrka af 3,426 indelta och 1,392 värfvade, eller 4,818 man, skulle den ökade årliga kostnaden blifva 280,266: 54, men om derifrån drages kostnaden för de värfvades uppsättande, eller 287,162: 04, så utvisar ju Landtförsvars-komitéens förslag i stället ett öfverskott af 6,895: 50, mot den nuvarande kostnaden. Dervid är dock att märka, att enligt detta förslag det indelta kavalleriets styrka skulle med 74 man understiga hvad Utskottet föreslagit.

Alla dessa stora kostnader skulle dock enligt Utskottets förslag minskas genom den aflösning, som rust- och rotehållarne skulle erlægga, men, tron I verkligen, Mina Herrar, att en sådan aflösning kommer att ega rum?

Enligt en uträkning jag gjort, och här har i min hand, skulle denna aflösning uppgå till 4,414,312 R:dr 25 öre, hvarifrån dock måste afräknas de kostnader, som rust- och rotehållare vidkännas. Om jag anager dem till 1 million, så kommer jag till den siffra, Utskottet uppgifvit, eller 3½ millioner. Tron J verkligen, Mine Herrar, att en sådan summa kommer att utgå? Aflösningssumman kan icke framtvingas. Om

den göres lindrigare, kan den möjligen framkallas för *roteringen*, men Utskottet har bestämdt sagt, att för rusthållen rustnings- och augment-räntorna skola gå in till Staten. Jag frågar, om det är sannolikt, att rusthållarne skola gå in härpå. Man har uträknat, att vid Smålands Husarregemente rustningsräntorna i medeltal uppgå för stam till 145 R:dr 34 öre och för augment till 130 R:dr eller tillhopa 275 R:dr 34 öre, och jag har i dessa dagar erhållit en uppgift, som visar, att vid Lifregementets Husarkorps räntan för ett augmentshemman uppgått till 800 R:dr och för ett annat till 630 R:dr. Är det väl sannolikt, att rusthållarne skola vara benägne att afstå från en sådan vinst och låta sig af Kronan tvingas att bryta sina kontrakter, och, kunna de icke förmås dertill, hvad får man då för en organisation? Jo, en blandning af indelta och kommunalsoldater! Jag tror, att endast häri ligger ett mäktigt hinder för, att Utskottets förslag skulle kunna verkställas.

Sedan jag nu sökt visa, att den föreslagna organisationen icke kan vara nyttig för *Staten*, så frågar jag, hvem den skulle gagna. Huru motvilligt det än är, måste jag härpå svara, att den endast skulle gagna de nuvarande rust- och rotehållarne, och det på andras bekostnad. Att deras anspråk icke äro stödda på riktig grund, har jag sökt att visa, och jag vågar påstå, att de icke heller äro stödda på billighet, ty, om man också måste medgifva, att indelningsverket infördes på ett våldsamt sätt, får man dock icke förbise, att de, som i närvarande ögonblick besitta dessa hemman, besitta dem med de vilkor och skyldigheter, som på dem hvila, att dessa skyldigheter ingått i det värde, hvarför hemmanen köpts, ärfts eller pantats, att allt hvad som ytterligare tillkommer dem är en ren skänk, en uppoffring af andra. Deras anspråk äro så mycket obilligare, som det med denna tunga icke är samma förhållande som med skjuts- och väghållningsbesvären, eller att den med tiden ökats. Legan har visserligen ökats något, men den har dock icke ökats i större proportion än arbetslegan. Deremot har under sednare tider Kronan åtagit sig både mötes- och trosspassevolansen, hvarförutom den tunga, som åligger rust- och rotehållarne, äfven i andra afseenden blifvit lindrad.

Då jag inom Utskottet förnam, att tanken på behöfligheten af ökande utaf landets försvarskrafter gjorde sig gällande, och att en orättvisa ansågs ligga deruti, att rust- och rotehållare skulle för all framtid besörja landets försvar, så tänkte jag, att Utskottet skulle säga, att tungan af stammens ökande borde läggas på den öfriga jorden, på bergslagera, på städerna. Om man pålade de sjöstäder, som nu erlagga båtsmansvakansafgift, uppsättandet af båtsmän, så att det hufvudsakligaste behovet deraf för flottan blefve fylldt, skulle utan tvifvel, enligt min tanke, en infanteristam af 30,000 man kunna åstadkommas. Med denna infanteristam skulle halfva beväringen af första och tredje klassen för året kunna förenas, om den erhöles den öfning, Utskottet föreslagit. Vid mobilisering skulle härtill läggas fjerde och femte klasserna, så att styrkan uppginge till 60,000 man, och inom 3 veckor borde äfven andra och sjette klasserna till en styrka af 20,000 man vara disponibla. Jag vågar påstå, att medelst en sådan organisation skulle Sveriges försvar vara betryggadt, och för ett sådant mål torde man kunna fordra uppoffringar äfven af dem, för hvilka den nya tungan

skulle synas svår. Men vid tanken på, att arméorganisationen skulle förändras så, att somliga skulle draga fördelar på andras bekostnad, uppröres jag.

Jag får slutligen säga, att ett förslag, sådant som det af Utskottet afgifna, skulle vara för mig oförklarligt, derest jag icke ansåg det grunda sig på en misströstan angående den ökade öfning för bevärningen, som Utskottet ansett nödvändig. Utskottet säger ganska riktigt, att bland befolkningen motviljan mot ökade öfningar är så stor, att man knappt kan hoppas på större eftergifter. Men, Mine Herrar, hvarifrån kommer denna ovilja? Utskottet säger, att föreställningarne om den tid, på hvilken verklig krigsbildning kan vinnas, äro dunkla och outredda. Motviljan skulle således ligga i okunnighet, men det förefaller mig vara bättre att söka med all magt besegra denna okunnighet, än att gifva vika för densamma. Det må väl vara, att slöjan fasthålles icke endast af denna okunnighet, utan äfven af en slags öbenägenhet att göra uppoffringar, och jag vill icke neka, att njutningslystnaden och begäret efter egen vinning här och hvar kunnat störande inverka på det gamla Svenska sinnet, men efter min tro kan detta mögel bortskrapas, dock icke med sammetslen hand. Det ligger i Svenskens natur en viss hårdhet. Det både höfves honom och han älskar karlatag. Det må vara, att han är något lomhörd, men, om en manlig och allvarlig stämma ljuder, om han hör på klangen af denna röst, att ärlig fosterlandskärlek talar, då skall denna röst icke endast röra hans öra, utan äfven hitta till hans hjerta, och hans fosterlandskärlek skall lika ungdomsfrisk som förr springa fram. Men J frågen törhända, Mine Herrar, hvem skall höja denna röst? Jag svarar: Svenska Regeringen. Den har rätt och pligt att taga försteget i stora samhällsfrågor, den allena har sådan omfattande kännedom i allmänna angelägenheter, att dess insigter icke kunna ifrågasättas, den allena står så öfver enskilda intressen, att man icke kan betvifla, att den förer den rena öfvertygelsens talan och förer den med kraft, utan afseende på opinionen samt under ringaktande af allt annat än det, som landets ära, säkerhet och väl kräfva. Det är åtminstone min tro, att Svenska folket icke endast skall lyssna till denna röst, utan äfven följa den.

Det är på grund af dessa mina åsigter, som jag skulle önska, att en underdånig skrifvelse aflätes till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville till *nästa* riksdag framlägga förslag till ordnande af vårt försvar, icke på de af Utskottet uppställda grunder och icke heller på några andra uppgifna, utan på dem Kongl. Maj:t anser lämpliga. Jag sade till *nästa* riksdag, ty ödet hvilar icke, men hånar dem, som alltför lättsinnigt förlita sig derpå. Jag anhåller om afslag å den nu föredragna punkten.

Friherre Sprengtporten: Efter den siste värde talarens sakrika anförande har jag icke mycket att tillägga i denna fråga, men, om jag skulle komma att vidröra någon annan punkt än den, som nu är föredragen, så hoppas jag, att det måtte ursäktas mig, då min afsigt är att i ett sammanhang uppgifva min uppfattning af frågan.

Jag är icke så lycklig, att jag kan betrakta den nuvarande politiska ställningen i verlden från samma ljusa sida som en värd talare un-

der förmiddagens öfverläggning, ty jag kan icke undgå att fästa mig dervid, att folkrätten synes hafva förlorat sin betydelse i många delar och att äfven traktater synas hafva förlorat sin bindande kraft. Jag tror derföre, att det är en oeftergiflig nödvändighet för de mindre nationerna, som önska att betrygga sin frid, sin sjelfständighet, och bevara sin nationalitet, att grunda sitt försvar i väsendtlig mån på principen af *allmän värnepligt*. Då de punkter, som innefatta förslag derom, förekomma, ämnar jag derföre att rösta för bifall till dem, ehuru väl jag skulle hafva önskat, att Utskottet, i stället för att sammanbinda dessa förslag med en skrivelse till Kongl. Maj:t, hade tagit steget fullt ut och framlagt dem till Riksdagens afgörande.

Jag tror, att, om Riksdagen nu fattade sitt beslut angående den allmänna värnepligten, skulle derigenom ett stort steg vara taget till den stora försvarsfrågans genomförande på det för landet lyckligaste sätt.

Deremot kan jag icke instämma i Utskottets förslag att upphäfva indelningsverket och öfverflytta på kommunerna den tunga, som nu är dermed förenad. I ett väl organiseradt samhälle gör man en behörig skilnad emellan Statens, kommunens och enskild rätt, och det har aldrig varit till båtad, då man förblandat dessa olika begrepp. Att pålägga kommunerna afgifter för Statens behof, är, efter min tanke, ett vådligt steg; det är i sjelfva principen olyckligt och innefattar ett förvillande begrepp, ty gemensamhet i beskattning leder lätt till gemensamhet i besittning. Jag kan icke heller inse, att rotheållarne skulle kunna beredas några större fördelar derigenom, att roteringen blefve aflöst och de i stället fingo deltaga i de kommunala afgifter, som skulle blifva nödvändiga, om roteringen öfverflyttades på kommunerna. Det har blifvit anmärkt, att man måste taga millioner i beräkning för uppförande af nya bostäder åt de soldater, som nu hafva sina torp, och äfven jag tror, att många millioner skola dertill erfordras. Föga vinnes dermed, att man på ett håll gör en aflösning och på ett annat får vidkännas utgifter, som förhända uppgå till samma belopp. Det synes äfven vara en ganska osäker grund att bygga statsutgifter på beräkning af folkmängden, ty denna är mycket ombytlig, och en kommun, som har en större folkmängd, har derföre icke alltid större förmåga att åtaga sig kostnader. Om soldatens tjänstgöring inskränkes till så kort tid, som här är föreslaget, är att befara, att man derigenom skapar en proletärklass, som skulle blifva för kommunen ganska besvärlig. En fråga, som Utskottet icke tagit i betraktande, är den privilegierade jordens ställning till den föreslagna kommunalroteringen. Denna jord skulle, om Utskottets förslag blefve antaget, komma att roteras på tre olika sätt, nemligen genom rusttjenstmarkerna, genom skyldigheten att ställa häst under krig och genom den kommunalrotering, Utskottets förslag afser.

Jag vill icke uppehålla Kammaren längre, utan vill endast tillkännagifva, att jag yrkar afslag å den nu föredragna punkten, i enlighet med min åsigt, att indelningsverket måtte oförändradt bibehållas och att värnepligten måtte såsom grundsats antagas.

Herr Heijkensköld: Jag gillar den af föregående talare uttalade åsigt, att man bör från Regeringen afvakta detaljeradt förslag till arméens

omorganisation, och vill derföre icke bifalla den nu föredragna punkten; men jag ber att få yttra några ord med afseende å några momenter deri. Huru varm man än må vara för fosterlandets försvar, så bör man dock besinna, att man icke får ålägga den skattdragande allmogen större bördor, än den kan komma ut med. En stor statsman har sagt, att, när fråga blir om krig, fordras mycket pengar, och för att kunna vara beredda på ett sådant, tror jag det vara skäl att hushålla med de medel, vi hafva. I den nu föredragna punkten hemställer Utskottet, att ordinarie och extra ordinarie roteringen och rustningen för såväl land som sjöförsvaret i sin närvarande form skall upphöra, men jag har förgäfvets i Utskottets motiver sökt efter något yttrande om extra roteringen. Jag förmodar, att denna, hvilken ifrågasattes på 1820-talet och närmare verkställdes på 1830-talet, icke blifvit införd utan väl grundade skäl, och jag kan derföre icke föreställa mig, att det vore välbetänkt att nu utan någon slags utredning borttaga denna inrättning. Den extra roteringen innefattar skyldighet för den, som icke är belastad med ordinarie soldat, att vid krig icke endast uppställa häst, utan äfven att vid afgang anskaffa ny sådan. Jag tror det vara skäl, att en sådan institution får fortfara, ty vid instundande krig skulle det kosta Staten dryga summor att anskaffa hästar i erforderlig mängd. Äfven ur industriens synpunkt anser jag det vara skäl att bibehålla extra roteringen, ty denna är hufvudsakligen ålagd bergslagerna och, om dessa beröfvades det folk, som förvärfvat sig den för jernindustriens bedrivande erforderliga öfning och skicklighet, skulle denna industri lida ett betydligt afbräck. Utskottet säger vidare, att rotarne och rusthållen borde erlägga en rättvis och billig aflösning, men jag tror, att detta förslag är alltför obestämt, för att Riksdagen bör ingå derpå, och för öfrigt torde Riksdagen böra väl betänka sig, innan den besluter att bryta kontrakt, som blifvit ingångna emellan rust- och rotehållarne, å ena, samt Kronan, å andra sidan, utan att *båda* parterna gifvit sitt samtycke till kontraktens brytande.

På dessa skäl och dem, som Grefve af Ugglas så fullständigt utvecklade, får jag anhålla om afslag å förevarande punkt.

Herr Faxé: Jag borde kanske icke yttra mig i denna fråga, sedan den blifvit af en ärad talare så fullständigt och sakrikt utvecklade, men jag vill icke inlåta mig på den militära delen af frågan, utan endast tillse, huruvida Utskottets förslag ens är verkställbart. Då jag det gör, måste jag till en början erkänna, att jag icke riktigt kunnat uppfatta skillnaden emellan grunden för manskapets antal och manskapets underhåll, men, äfven om jag afser från denna tvetydighet, måste jag göra den fråga, om detta förslag är verkställbart. Jag lemnar derhän svårigheten att kunna bestämma någon grund för den föreslagna aflösningen och fäster mig endast vid möjligheten för kommunerna att inrätta bostäder för den mängd af soldater, som komme att finnas inom hvarje kommun. Om kommunen icke ville eller kunde köpa jord, så måste den söka anskaffa en egendom, der den kunde inrätta samfålda kaseraner för kommunens soldater, men det är icke alltid sagdt, att det står kommunen öppet att erhålla en så beskaffad lägenhet. Ledamöter af det Särskilda Utskottet hafva uppgifvit för mig, att de föreställt sig, det rust- och rotehållare skulle vara benägna att till kommunen afstå de

täppor med kålgårdar, som nu innehafvas af deras soldater. Jag får med anledning häraf upplysa, att i min hemort förhållandet varit det, att rust- och rotehållarne visat sig särdeles angelägne om att slippa att lemna bostäder, och att de heldre lemnat kontanta bidrag till soldatens underhåll. Föregående talare hafva redan visat, huru beskaffad den befolkning skulle blifva, som komme att utgöras af kommunalsoldater, och jag skulle blott af fruktan för dennas beskaffenhet vilja afslå förevarande punkt. Om äfven enligt rättsgrunder rust- och rotehållare icke hafva någon rättighet att erhålla minskning i eller befrielse från sina nuvarande skyldigheter, så talar dock billigheten derför. Rustning och rotering bestrides med mycket olika kostnad på olika ställen. Så t. ex. erhåller rusthållaren vid Smålands Grenadier-bataljon en soldat mot 3 R:dr i lega och 50 R:dr i lön, och en sådan rusthållare kan med beräkning af augmentsräntor och egna räntor hafva en ganska vacker behållning, under det att rotehållare på andra ställen kunna få utbetala belopp, till hvilka räntorna på långt när icke uppgå. För att bereda möjlighet dertill, att rust- och rotehållare skola ingå på en utsträckt bevaringsskyldighet, torde man böra medgifva dem någon lindring i deras skyldigheter, och på denna grund skulle jag vilja föreslå, att Kammarren, i stället för att afslå Utskottets hemställan, ville besluta, att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, med bibehållande af de nuvarande grunderna för rustning och rotering, den nedsättning i rust- och rotehållarnes skyldigheter, som af förhållandena kan påkallas, må på lämpligt sätt beredas.

Herr Hasselrot: Ingen lærer väl beskylla mig för att älska det gamla och ingen lærer väl kunna misstänka mig för att förorda indelningsverket derför, att det är gammalt, men jag anser det vara en skyldighet att, innan man kastar bort hvad man har, se till, huruvida det man får i stället är bättre. Den militäriska delen af ifrågavarande förslag till arméens organisation kan jag icke bedöma, men, om jag granskar den ekonomiska sidan af saken, synes det mig, som om man skulle komma ur askan i elden. Jag är sjelf både rust- och rotehållare i tvänne län, och känner således ganska väl bördan af indelningsverket, men, då jag tager i betraktande den tunga, som enligt Utskottets förslag i stället skulle falla på rust- och rotehållare, synes det mig, uppenbart, att den icke skulle blifva lättare att bära, utan tvärtom mycket tyngre. Jag tror, att, om Utskottets förslag antages, det skall gå med denna sak som med regleringen af presterskapets löner. Så länge de utgingo in natura, tryckte de visserligen, men, sedan man fått dem förvandlade i penningar, har bördan af dem blifvit nästan olidlig. Utskottet har föreslagit, att stammen skulle aflönas af Staten, men att dessutom kommunerna skulle upplåta bostad och kåltäppa åt de indelta soldaterna. En reservant har beräknat kostnaden för dessa bostäder till 11 millioner R:dr, och efter min åsigt är denna beräkning ganska låg; summan blir högre, om man jemväl beräknar, att kommunerna skulle bekosta soldaterna kåltäppa. Detta vore ju en ganska anseelig kostnad att på en gång ådraga sig. Vi känna alla, att den indelta soldaten nu har icke endast bostad, utan äfven en lägenhet, som är långt bättre än den föreslagna kåltäppan. Hvarför skall man då vidtaga förändring i detta af-

seende? Jo, för att bereda rust- och rotehållare lättnad och lisa. Men denna lättnad och lisa skulle kunna beredas dem på ett långt enklare sätt. Om man bibehåller indelningsverket, så att rust- och rotehållare fortfarande lemna soldaten bostad och kåltäppa, men kostnaden för hans beklädning och öfriga underhåll bestrides af Staten och fördelas på landets *öfriga* befolkning, synes det mig som om man, utan att ådraga Staten större utgifter, hade utjemnat den orättvisa, hvaröfver nu klagas. Den indelta soldaten är utmärkt både såsom medborgare och arbetare. Det är derföre ingen svårighet att hafva honom på sina egor, och hvar och en, som har indelta soldater, vet, att, om han vill hafva ett arbete väl utfördt, får han derom vidtala någon af sina soldater. Huru jag än betraktar saken, synes det mig således oklokt att afskaffa indelningsverket, och jag önskar derföre återremiss.

Jag gillar Utskottets öfriga förslag, men ber dock att få erinra, att Utskottet synes mig, i afseende å sin i nästföljande punkt gjorda hemställan, hafva förfarit både inkonsequent och orättvist. Utskottet har nemligen föreslagit, att den indelta infanteristens tjänstetid bör blifva 10 år, med möjlighet för obefordrad soldat att få rekapitulera en gång på 5 år. Utskottet synes således antaga, att den, som tagit tjänst vid 20 års ålder, skulle vara otjänstbar vid 30 års ålder, men jag hemställer, om mannen icke är i sin fullaste kraft vid 35 års ålder och om det kan vara nyttigt för en armé, att dess medlemmar så ofta ombytas, som Utskottet afsett.

För öfrigt förtjenar det att bemärkas, att mannen vid 35 års ålder ofta har stor familj, och att det då icke kan vara till hans båtnd, att han blir afskedad.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Då man ser, att vid 1809 års riksdag, hvarvid landtvärnets utsträckning beslöts, någon klagan deröfver icke fördes, och icke någon röst höjdes mot indelningsverket, utan tvärtom i grundlagen intogs ett skydd derför, men deremot nu åtskilliga förslag om afskaffande af detta verk framställas, måste man tro, att genom förändrade förhållanden detsamma erhållit något svårt fel, hvarigenom tungan deraf blifvit förökad. Jag har utan knot burit denna tunga, och jag är icke fullt öfvertygad om nyttan och behöfligheten af indelningsverkets omstöpning. Jag kan likväl misstaga mig; men om detta verk skall borttagas, så måste det ske på ett lämpligt sätt. Då i momentet b af förevarande punkt säges: »att grunden för manskapets underhåll bör vara bevillningen», så tillstår jag, att jag icke förstår hvad som dermed menas. Skall indelningsverket borttagas och denna börda aflyftas från jorden, så måste väl kostnaden för arméens underhåll blifva ett samfaldt bestyr, utan att bevillningen nämnes, och detta behof fyllas på samma sätt som andra Statens behof. Att dessa kostnader skulle utgå på ett särskildt sätt, är grunden, hvarför jag måste motsätta mig Utskottets förslag. Deremot kan visserligen mera vara att invända, som till en del redan blifvit anfördt. Jag vill derför endast fästa uppmärksamheten vid ett par andra punkter. Momentet d innehåller, »att särskild bostad, jemte koltäppa, bekostas af kommunerna». Det är samma olyckliga grundsats och ett lappande, som icke blir något helt. Någon rättsgrund derför kan jag icke heller finna. Om en fabrik finnes

i en kommun, der för öfrigt personer icke äro bosatte, så vore det en stor orättvisa att antaga folkmängden såsom grund för manskapets antal. Då de fleste af oss haft kommunalbestyr om hand, så veta vi väl, huru svårt det är att anskaffa husrum åt en fattig, och jag tror ej det blefve lättare att göra det åt soldater. Att de gamla bostäderna dertill skulle upplåtas, kan man ej påräkna. Då det vidare står, »att anskaffningen af manskap sker genom regementschefens försorg», så erkänner jag, att jag ej kan förstå meningen med de efterföljande orden: »som vid antagningen alltid har vitsord». Enligt förslaget skulle Staten betala en viss lega, men kommunen tillskjuta hvad som ginge derutöfver. Hvad är rättsgrunden härför? Om momentet g, rörande befrielse från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffande och aflöning, vill jag icke yttra mig, då jag kan anses såsom part i denna fråga. Jag önskar icke någon aflösning, utan vill behålla bördan sådan den är, om jag får. Enligt momentet k, skulle Staten öfvertaga anskaffning och underhåll af kavalleriets hästar; man har antagit, att hästarne skulle sättas ut på lega, men om detta icke kunde ske med alla, så måste Staten bygga stallar i de delar af landet, der kavalleriet är förlagdt, och jag undrar, huru begäran om anslag dertill skulle mottagas. Då jag icke kan inse, att förslaget på något sätt motsvarar rättvisans och billighetens fordringar, så återstår för mig endast att derå yrka afslag.

Herr Caspersson: Då jag begärt ordet, är det icke för att yttra mig i den militäriska delen af frågan, hvilket är öfver min förmåga; men då Utskottet utgått från den grund, att indelningsverket borde upphävas, för att en lindring måtte beredas jordbruket, och kostnaden i stället öfverflyttas på bevillningen, så måste man tillse, hvilka följder sådant skulle medföra; och det är derom jag ber att få säga några ord. Hvad beträffar indelningsverket och grundskatterna i allmänhet, så är det klart, att en lindring eller tillökning deraf är detsamma som en skänk eller ett bortgifvande af ett kapital. Lindrar man dem, så erhåller dåvarande jordegaren ett kapital, hvaraf han drager ränta genom ökad behållen inkomst af jorden, så länge han innehar densamma, och hvilket han sedermera vid försäljning får lyfta, i form af en större köpeskillning; men köparen, som måste å sin jord nedlägga ett större kapital, får ej större inkomst än den förre egaren hade, och det blir således endast denne, som genom grundskatternas minskning erhåller en fördel. Deremot verkar en ökad bevillning till minskning i inkomsten af arbetet. Hvad en person betalar i bevillning måste han lägga på arbetet, och ökad pris gör minskad efterfrågan. Men prisernas höjning är redan till en viss grad omöjliggjord; ty då tullsatserna bestämdes, beräknade man den dåvarande tillverkningskostnaden, och om denna höjes, kan den inhemska industriidkaren icke vidare täfla med den utländske, utan vår industri måste gå under. Jag tror derföre, att antagande af detta förslag skulle försvåra arbetarnes och industriidkarnes ställning, utan att i allmänhet gagna jordbrukaren. Man har sagt, att beväringens öfningstid hårdast drabbar jordbruket. Jag tror det icke. Jordbruket har den största folkmängden; men fastän denna klass släpper till de flesta armarne, så kan dock hvar och en icke lemna mer än sin person. Att nu borttaga indelningsverket, vore en orättvisa mot den öfriga be-

folkningen, och jordbruket skulle deraf hemta föga nytta. Vi hafva nu redan bebyggda soldattorp, och att få återlösa dem till jorden tror jag ej vore någon stor vinst för jordbruket, hvaremot anskaffandet af kåltäppor och nya soldatstugor skulle medföra så stora kostnader för jordbruket, att jordbrukaren, fastän äfven de öfriga samhällsklasserna deri deltog, ej skulle finna någon lindring, utan snarare, då utgifterna måste utgå kontant, finna sig mera tryckt än förut. Att den indelta soldaten kan nöja sig med liten aflöning, kommer sig deraf, att han större delen af året lever af eget arbete. Men för att kunna göra det, måste han äfven hafva tillgång derpå, och det har han nu på sitt torp. Om man bortager detta, så kommer han i samma kategori som andra arbetare, hvilka nu räknas till den lösa befolkningen. Andra olägenheter af förslaget äro förut framställda, hvilka jag ej behöfver upprepa. På grund häraf anhåller jag om afslag af förslaget.

Grefve Hamilton, Henning: Jag har redan, då jag begärde bifall till 2:dra punkten, sagt, att jag önskade indelningsverkets bibehållande, hvaraf äfven följer, att jag önskar afslag å denna punkt. Endast i en omständighet skiljer jag mig från den förste värde talaren. Han har nemligen icke velat gifva någon ersättning åt rot- och rusthållare, om värnepligten skulle komma att ytterligare utsträckas. Utan att vilja ingå i *rättsfrågan* härom, som skulle fordra en vidlyftigare utredning, än jag nu är i tillfälle att gifva densamma, kunna vi komma öfverens derom, att jordbrukarne icke kunna tvingas till något, som de icke vilja; och att man derför, på grund af *billigheten*, måste göra lämpliga eftergifter, för att erhålla bifall till den utsträckta värnepligt, som vi anse för ett fullständigt försvar nödvändig. Min granne till venster har framställt, att Staten borde åtaga sig soldatens lega. Jag tror dock, att det icke är försigtigt att uttala något sådant i en fråga, som ännu icke är fullt utredd, och fästa sig genom ett beslut vid en viss siffra. För att icke förlänga den redan förut långa diskussionen, tager jag mig friheten att föreslå ett beslut, som sammanfattar hvad jag nu yttrat, jag föreslår nemligen:

att, med afslag å Utskottets förslag, Kammaren måtte besluta, att i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och vid blifvande nädligt förslag till arméens organisation, taga i öfvervägande, om och i hvad mån en lättnad i det på rot- och rusthållare hvilande besvär må af rätt och billighet påkallas, såsom ersättning för den väsendtliga utsträckning af allmänna värnepligten, som för ett fullständigt ordnande af Rikets försvarsväsende utan tvifvel lär finnas nödig.

Genom ett sådant beslut hade man väl erkänt billigheten deraf, att en lättnad medgafs åt rot- och rusthållare i sammanhang med en utsträckning af värnepligten, utan att Kammaren dock bundit sig genom något bestämdt uttalande, hvari denna lättnad skulle bestå.

Jag anhåller, att Herr Grefven och Talmannen ville å detta mitt förslag framställa proposition.

Herr Ekman, Carl: Då jag varit hedrad med förtroendet att deltaga i Utskottets öfverläggningar, ber jag att få yttra några ord med anledning af det nu föredragna förslaget. Jag vill icke ingå i detalje-

radt besvarande af de talare, som häremot uppträdt, utan endast hålla mig till några allmänna anmärkningar. En talare har ansett, att man borde bygga arméens organisation på den nuvarande indelningens grund. Utan tvifvel finnas goda skäl, som tala för, att man borde tillgodogöra sig detta verk, för bildande af en stam af större styrka, än som nu finnes. Landförsvars-komitéen har också framlagt ett förslag i detta afseende. Men om man å ena sidan måste medgifva, att man af den berustade och roterade jorden har rättighet att fordra fortfarande utgörande af detta onus, så måste man å andra sidan äfven tillerkänna innehafvarnes af denna jord vägran att ingå på förhöjning af detta besvär billigt afseende. Att besväret af roteringen och rustningen är större än en värd talare, från samma provins som jag, har sagt, tror jag vara tydligt ådagalagdt genom de förnyade framställningar om lindring deri, som tid efter annan blifvit gjorda. Om man således måste erkänna, att det nuvarande indelningsverket trycker ganska hårdt, och att eftergifter deri måste göras, för att få beväringsskyldigheten mera utsträckt, så har Utskottet trots att sådant lättast och rättvisast skulle ske på det sätt, att hvarje Svensk man deltog i kostnaden för landets försvar, och att de, som genom en sådan organisation blefve befriade från det dem åliggande onus, därför erlade en billig aflösning och sedan i sin mån deltog i besväret. Några talare hafva betviflat, att en sådan aflösning skulle medföra någon lättnad. Jag tror det dock och hemtar stöd för min mening i den beredvillighet, hvarmed de, som tryckas af indelningen, gått förslaget till mötet. Det är ur sådan synpunkt jag biträdt Utskottets i denna punkt framlagda förslag. En talare har deremot anmärkt, att han icke förstode hvad Utskottet menat dermed, att grunden för manskapets antal borde vara folkmängden. Om den värde ledamoten hade genomläst motiveringen till punkten, tror jag ej, att han skulle funnit uttrycket oklart. Utskottet har åsyftat, att stammen, som i händelse af krig borde utgöra ett stöd för beväringen, skulle utdelas öfver hela landet, så att beväringen och stammen uppvexte tillsammans, kände och hade förtroende för hvarandra. Det är sannt, att, om man godkänner detta moment, skulle den slutsatsen deraf dragas, att för hvarje år, då folkmängden förändras, skulle ny reglering ega rum, men så har likväl ej varit meningen. Utskottet har tänkt sig, att den reglering, som skedde vid införandet af den nya organisationen, skulle fortfara så länge, till dess förhållandena blefvo så förändrade, att en omreglering vore oundgänglig. Det är väl sannt, att under tiden ökas beväringens antal i förhållande till folkmängdens tillvext; men det skulle likväl åtgå lång tid, innan den förra blefve så stor, att den ej kunde exerceras tillsammans med den först uppsatta stammen. Man har vidare sagt, att, om det kunde läggas indelningsverket till last, att soldaterna blefvo för gamla, så skulle de deremot efter denna plan blifva alltför unga; och man har fruktat, att de afskedade soldaterna skulle blifva till stor tunga för fattigvården. Jag är af en alldeles motsatt åsigt. Jag vill förbigå den militäriska delen af frågan och se den ur samma synpunkt, som en talare före mig gjort, jag är då öfvertygad, att en karl, som tjenat såsom soldat tills han blifvit 35 år, och derunder lärt sig lydnad och ordning, skulle blifva eftersökt för den enskildes tjänst, och icke komma att falla kom-

munen

munen så till last, som de gamla soldaterna nu göra. Långt ifrån att medföra menliga följder, borde detta stadgande just innehålla ett skäl för antagande af förslaget. Man har fruktat, att kommunerna skulle bygga små kaserner, för att der inhysa sina soldater. Äfven i detta fall har jag ej någon farhåga, ty kommunerna måste väl veta att iakttaga hvad för dem är fördelaktigast, och då kan något sådant ej komma i fråga. Man har frågat, hvem som skulle omhulda soldaten så, som rot-hållaren gjorde. Min öfvertygelse är, att soldatens tanke på framtiden skall utgöra det starkaste motivet för honom att skicka sig så, att han ej behöfver något omhuldande. Kostnaden har ansetts blifva alltför hög, och man har framlagt åtskilliga beräkningar för att visa, att denna organisation skulle kosta millioner mer än den gamla, fastän den upp-ställde mindre folk. Det är sannt, att enligt Utskottets förslag den synliga kostnaden skulle blifva större. Men man måste taga i beräkning hvad rustningen och roteringen nu kosta. Jag har ej tänkt mig att befrielse derifrån skulle ega rum, utan att derfor erlades ersättning, som alltså blefve en inkomst för Staten. Man har äfven fäst sig vid momentet b, och frågat hvad det betyder och hvad skälet vore dertill att »grunden för manskapets underhåll skulle vara bevillningen.» Jag får härvid svara detsamma, som vid momentet a, att, om man läst mot-iverna, skulle det icke förefalla så underligt. Utskottets mening har varit, att i den mån inkomsterna icke räcka till att betäcka kostnaderna, skulle bristen fyllas genom förhöjande af bevillningen. Utskottet har valt detta sätt, för att kostnaderna skulle fördelas på alla landets inne-vånare, hvilken ställning de än innehafva, och jag tror att denna grund måste anses så god, att någon invändning deremot ej kan göras.

Jag slutar med, att jag skulle beklaga, om Kammaren ej ville er-känna rättsgrunderna i detta förslag. Jag fruktar, att, om det ej sker nu, vi kanske skola komma att ångra, att vi ej i tid organiserat vår armé på ett ändamålsenligt sätt, då, i händelse af krig, vi icke kunna påräkna något understöd af mäktiga allierade, utan måste se till, att vi med egna krafter kunna värna oss. Under sådana förhållanden vill jag heldre underkasta mig denna utgift, än möjligen i en framtid blifva tvingad till större uppoffringar, som af en segrande fiende kunde fordras.

Jag anhåller om bifall till denna punkt.

Herr af Klint: Efter det anförande, som den siste värde talaren hållit, kan jag vara ganska kort och ber blott att få tillägga några ord.

Då jag i förmiddags hade ordet, gaf jag tillkänna de orsaker, som förmått mig att genom biträdande af Utskottets förslag söka komma till det mål, som vi alla önska, och jag har nu fått ytterligare anled-ning att stå fast vid mitt yttrande, att den allmänna meningen icke skulle medgifva någon utsträckning af beväringsslagen, om icke försök gjordes att lätta den börda, som hittills ensamt har tryckt jordbruket. En värd talare midt emot, som för öfrigt icke särdeles understödt Ut-skottets bemödanden att lösa frågan, har dock medgifvit, att jag i denna punkt hade rätt. Jag tror, att man genom en undersökning borde skaffa sig kännedom om, huruvida det låter sig göra att öfverflytta rustningen och roteringen på det allmänna. Detta är af vigt för att lösa frågan.

Det är verkligen ett eget förhållande, att jag kanske skall blifva ansedd, såsom den, hvilken uppträder mot indelningsverket. Det gör jag dock icke. Den talare, som började öfverläggningen, har trots sig ännu i denna stund kunna stödja arméorganisationen på Landtförsvars-komitéens förslag. Han har sagt, att det icke var lottningen, som afskräckte från förslaget antagande. Det är möjligt, att han är bättre underrättad än jag, men jag deltog dock i hela arbetet vid förra riksdagen; jag satt i det Utskott, som behandlade denna fråga, och kan försäkra honom och Eder, Mine Herrar! att det var lottningen och icke friköpningen, som grundlade utgången af frågan, samt är öfvertygad, att äfven så fortfarande blir förhållandet. Jag tror, för min del, att rättast och enklast vore, att bibringa en del af beväringsskapet en fullständigare öfning än de öfriga, samt att ingen rättvisare method för uttagningen af detta manskap finnes än lottning; men jag måste medgifva, att motviljan häremot är så stor, att det icke är möjligt att genomdrifva ett sådant förslag. Skulle det i framtiden låta sig göra, så komme det att ske på så sätt, att Svenska folket nu får sin vilja fram, att alla beväringssynglingar skola undergå samma öfning; slutligen skall det komma under fund med att detta är olämpligt, om icke omöjligt. Samme talare har äfven fäst sig vid den korta tienstgöringstid för stamsoldaten, som Utskottet föreslagit. I militäriskt hänseende tror jag icke, att han kan invända något emot, att en armé består af 35-åringar, det måtte väl icke vara för ungt folk! Men det är ej heller sagt, att det blir vid 35 år, som afgången kommer att ega rum, ty då ingen ålder är bestämd för antagningen, så kan det ganska väl hända, att soldaterna först blifva antagne vid flera och 20 års ålder, och då hafva de nått nära 40:talet, innan deras tienstetid är slutad.

Han har äfven yttrat — och jag trodde mig icke få höra det af honom — att Utskottet saknade rättsgrund för sitt förslag. Han har sjelf framställt ett förslag att rotera all oroterad jord. Jag frågar, i hvilketdera af dessa förslag saknas rättsgrund? Ingen vill hellre än jag bibehålla indelningsverket, om man derjemte kan genomdrifva en ökad beväringssyngling; men att öka indelningsverket med den privilegierade jorden och att lägga på några en ny börda, utan att göra det på alla, kan jag icke anse vara rätt. Han har sagt, att de goda augmentsräntorna skulle lägga hinder i vägen för en förändring. Jag har befarat detta; men jag trodde icke, att man, åtminstone inom detta rum, skulle säga det, ty det är att erkänna, att man väl vill tala om uppoffringar, men kommer det till handling, så blir det allmännas intresse underordnad det enskildas. Om Kongl. Maj:t och Riksdagen ega rätt att bryta kontrakter med rust- och rotehållare, vågar jag icke afgöra; men jag tror, att, om icke dessa kontrakter på ett eller annat sätt skulle kunna omgöras, så skulle man aldrig kunna vidtaga någon omorganisation af arméen och någon utsträckning af beväringssynglingarna; man skulle alltid återöppna sina kontrakter.

Man har äfven framställt ett förslag att bibehålla indelningsverket; men att Staten skulle betala legan och detta ovillkorligt, d. v. s. så stor, som den för hvarje karl måste betalas. Jag hyser starka tvifvel om lämpligheten af detta förslag, och jag tror mig ej därför sakna grund, då jag hörde en annan talare, som ifrågasätter för indelningsverkets bibehåll-

lande, äfven hesitera att ingå härpå. Mig förefaller det, som om hvarje lättnad för indelningsverket framkallade nya påståenden. Det är icke obetydligt gjort för att lindra denna tunga, och den största lättnaden gjordes vid 1840 års riksdag, då Staten åtog sig möteskostnaden; men detta kommer man icke ihåg.

En talare har utbredt sig mycket vackert, om huru Svensken älskar kraftiga mått och steg, samt huru Svensk Kung och Svensk Regering skulle tala till Svenska folket. Jag instämmer deri; men den värde talaren fullföljde icke. Han har själf varit i ett Utskott, der han borde hafva hört svaret. Han tror, att det skulle vara lätt att återupptaga Landtförsvars-komitéens förslag. Han har försökt, men misslyckats i att genomdrifva fordringarne på ökade vapenanslag. *Nej!* blef svaret denna gång, då Konungen talade till folket.

En talare har anmärkt, att bland Utskottets sifferuppgifter saknades bataljonernas antal. Detta kan möjligen anses såsom en brist; men då Utskottet tänkt sig, att någon omreglering af regementen och korpser icke skulle komma i fråga, så får man antalet genom att multiplicera med 4.

Jag vågar icke följa honom till häst, men måste dock säga, att jag icke tror, att detta förslag mera skiljer häst och karl från hvarandra, än som nu är förhållandet vid rusthällen. Jag tror att den häst, som Kronan sköter, blir bättre än den, som 10 månader på året står inlåst i ett stall på rusthållet. Jag tror det vara bättre, att Staten eger hästen och kan använda den för sina olika ändamål, än att Staten icke har denna rättighet.

Anmärkningen, att det icke finnes någon rättsgrund för att kommunen skulle betala legan till soldaten, får jag bemöta med den förklaring, att Utskottet har tänkt sig, att någon gång legan kunde obilligt uppdrivas, och, för att förekomma detta, velat införa det stadgande, att kommunen skulle betala skilnaden.

Jag vill icke längre upptaga tiden, utan får blott, i likhet med den föregående talaren, uttrycka den önskan, att det beslut, som fattas, aldrig måtte af Kammaren ångras.

Herr Nisser: Jag vill icke uppehålla tiden med någon inledning, utan endast besvara de gjorda spörsmål.

Det första var med afseende på indelningen af trupperna; huru det skulle tillgå, och hvilka svårigheter, som skulle möta. Utskottet har tänkt sig, att regementen och korpser skulle förbliwa desamma som nu; men, om så fordras, fördelas de förre på 4 och de sednare på 2 bataljoner om 250 man. Läger man då till 1 klass beväring, så stiger bataljonen till 500 man, lägger man till 2 klasser, till 750, och lägges till 3 klasser, till omkring 900 man.

Man har anmärkt, att med folkökningen skulle beväringens antal så tillväxa, att den blefve för stor, i förhållande till stammen. Om man antager denna tillväxt till 250 om året, så fordras det 12 år, för att få den summa, som den värde talaren uppgifvit.

Här har äfven med mycken pathos talats om det vackra och patriarkaliska förhållande, som är rådande emellan rust- och rothållaren och deras respektive knektar. Det är ledsamt, att jag nödgas säga, att

denna vackra skildring icke öfverensstämmer med verkliga förhållandet på flera orter.

Vi hafva återkommit till siffror, och jag måste svara med siffror.

Den mycket omtalade tillökningen af omkring 4 millioner är fördelad i följande poster:

Befäl till 4 bataljoner;
 Aflöning för stammen;
 Öfning för d:o ;
 Öfning för beväringmanskapet;
 Materiel för stammen;
 Materiel för beväringmanskapet;
 För skolorna.

Afdrager man härifrån den besparing, som uppstått genom indragning af värfvad trupp, eller 34,238 R:dr, så återstår 4 millioner R:dr.

Hvad kavalleriet angår, så synes den omständigheten, att det finnes augmentsräntor, som uppgå till 5 à 600 Rdr, under det andra hemman i Skåne icke hafva någon sådan, tillräckligt tala för behofvet af en förändring.

Man har talat om 12 millioner för bostäder; men man har förbisett att allt, som Utskottet gjort, är underställningsfrågor, då Utskottet förutsatt, att förslaget skulle utgå från Kongl. Maj:t, och hemställt, att Undersöknings-komitéer skulle nedsättas i alla län, för att yttra sig öfver dessa frågor.

En talare har yttrat, att han icke förstått åtskilligt i 3:dje punkten. Det är en sak, som jag icke vill bestrida; men jag vill upplysa honom om, att, i fråga om legan, han har fått en alldeles origtig uppfattning. Han har sagt, att, då det beror på regementschefen att antaga karlen, så kunde legan stegras efter godtycke. Det är just för att förekomma detta, som legan är bestämd; men om karl icke kan anskaffas för denna bestämda summa, så får kommunen skaffa för högre lega.

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan får blott anhålla om bifall till ifrågavarande punkt.

Herr Storkenfeldt: Jag anhåller om proposition på antagande af 3:dje punkten, med uteslutande af de 6 sista orden i ingressen, samt af momenten a, b, c, d, e och f. Den skulle då erhålla denna lydelse:

»Att ordinarie och extraordinarie roteringen och rustningen för såväl landt- som sjöförsvaret i närvarande form skall upphöra» — och dertill komma:

a) För befrielsen af den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och aflöning erlægga rotarne och rusthållen en rättvis och billig aflösning;

b) Derutöfver erlægga rusthållen i de orter, der rustningsräntorna utgå efter kronovärdi, eller eljest icke motsvara rustningsbesväret, ytterligare ett tillskott till aflösningen;

c) Alla ordinarie och augments- med flera räntor, som äro anslagna till rustningens uppehållande, skola ingå till statsverket;

d) Staten bekostar mundering och utredning för manskap och hästar.

Friherre Sprengtporten: Då jag yrkade afslag på denna punkt med undantag af momentet e, var det därför, att jag ansåg mig skyldig påyrka någon lindring för rust- och rotehållare, om beväringsspligten blefve så utsträckt, som här är fråga om, och emedan jag ansåg detta undantag vara nödigt i praktiskt hänseende för att kunna vinna bifall till denna utsträckning. En annan talare har på annat sätt formulerat denna tanke, och då kanske Kammaren mera lyssnar till hans röst än min, så ber jag att få förena mig i Grefve Hamiltons förslag.

Herr Hasselrot: Då min åsigt inrymmes i Grefve Hamiltons förslag, så ber jag att få förena mig i detta.

Friherre Bildt: Då jag i dag på förmiddagen haft tillfälle att uttala min åsigt om denna fråga, förbjuder mig grannligheten att nu ingå i någon vidlyftig diskussion öfver denna punkt.

Jag underlåter det så mycket heldre, som alla skäl till afslag redan äro framställda.

Jag inskränker mig därför till att instämman med de talare, som anse, att den kommunal-armé, som vi skulle få i stället för den nuvarande indelta stammen, icke är att ur militärisk synpunkt föredraga den sednare, ty den är både svagare och sämre, och att den, från ekonomisk synpunkt, väl medför en lindring i indelningsverkets börda, men i stället medför en orättvis beskattning för andra.

Jag skulle därför helst vilja se, att denna punkt i sin helhet afslogs; men åtskillige talare hafva yttrat den åsigt, att det intresse, som här representeras af rust- och rotehållare vore så öfvervägande, att man måste åt detta intresse göra eftergifter, och att det icke vore värdt att tänka på en omorganisation af vår armé, utan att den föregås af dessa eftergifter. Man har yttrat, att frågor om beväringsspligtens utsträckande lika litet som den om den föregående öfningen i skolorna kunde genomdrivas utan en sådan uppgörelse. Om så är förhållandet, så heldre än att öfvergifva reorganisationen af arméen, anser jag, att man bör undersöka, huru långt man måste gå i koncessioner. Jag beklagar, att man måste uppskjuta dessa saker, som äro så angelägna, ända tilldess man träffat öfverenskommelse med rust- och rotehållare. Detta kan dröja länge, och under tiden måste vi sakna öfning för beväringen och den undervisning, som fordras för ungdomen, innan de inkomma i beväringssåldern. Detta är mycket beklagligt; men då den enskilde representanten icke gerna kan spjerna mot udden, så, då detta dagtvingande måste ske, nödgas äfven jag att anhålla om bifall till det förslag, som Grefve Hamilton framställt.

Friherre Hamilton, Hugo: Jag har begärt ordet för att förklara, att, fastän jag gjort anmärkningar mot punkten, så vill jag icke yrka afslag, då ett sådant skulle omintetgöra hela den afsedda organisationen, utan jag skulle helst yrka en återremiss, för att få frågan om den högre legan och om aflösningen något närmare utredd; men då jag är ensam i denna min åsigt och således ej kan hoppas att få den genomdrifven, så återstår för mig ej annat, än att instämman i 3:dje punkten.

Grefve Mörner, J. O.: En talare yttrade, att ju flera lindringar göras vid indelningsverket, desto större blifva anspråken, och nämnde särskildt, att vid 1840 års riksdag blefvo rust- och rotehållare befriade från möteskostnaden. Jag får verkligen bekänna, att jag icke kommit ihåg detta, men jag tror, att man skulle kunna göra andra lindringar utan kostnad för Staten, såsom att sammanslå strörotar m. m., men då vi ännu icke sett sådant, så är der tillfällen för ytterligare tacksamhet!

Jag har egentligen begärt ordet, för att bemöta en talare, som yttrat, att jag icke läst Betänkandet och motiverna, då jag icke förstått vissa punkter. Han sade, att, om icke alla skulle bidraga till fosterlandets försvar, vore det illa, och att han ville heldre nu gifva ökade bidrag dertill än i en framtid ångra ett afslag. Detta måtte bero på en missuppfattning af mitt yttrande. Jag har endast sagt, att, om aflösningen skulle ske, borde icke något lappverk ega rum eller kommunerna deri indragas, utan att Staten helt och hållet borde öfvertaga detta. Dertill fordras skatter, och dem har jag icke vägrat; men jag vill icke lemna dem på den grund, som Utskottet antydt. Om jag läser Betänkandet, står der:

»Så snart aflösningen af rust- och rotehållsbesväret börjat, skulle statsverket öfvertaga anskaffning, utrustning och underhåll af allt till stamtruppen hörande manskap, jemte hästar, samt bestrida de härför erforderliga kostnader, dels medelst influtna räntor, dels medelst uttaxering af derutöfver erforderliga belopp efter bevillningen, och hvars och ens förmögenhets-omständigheter». Det är en sådan beskattning, som jag bestrider, och anser vara oriktig. Skall här föras ett särskildt konto? Detta kan ej föra till annat än trassel och oreda.

Jag anser visserligen icke indelningsverket vara en så förträfflig inrättning, att jag icke skulle vilja gå in på en förändring; men jag fordrar då, att denna förändring skall medföra gagn, och icke vara byggd på oriktig grund.

För öfrigt har jag icke något att tillägga; jag har blott velat freda mig för misstanken, att icke vilja bidraga till fosterlandets försvar. Jag älskar mitt fosterland så högt som någon, och är beredd att därför göra hvarje uppoffring, endast jag är öfvertygad att derigenom något vinnes.

Herr Stjernblad:

Grefve Mörner, Carl Göran: Under denna diskussion har man framhållit svårigheten att åstadkomma någon utsträckning af värnepligten, utan att på samma gång göra några koncessioner till rust- och rotehållare.

Om det vore fråga om att ålägga rust- och rotehållare, i egenskap af sådana, någon tunga, då kunde de hafva anspråk på att särskildt blifva hörde; men att gå derhän, att säga, att, när man icke förändrar deras rättigheter eller skyldigheter, Svenska folket icke skulle, dem oåtsporde, få besluta förändringar i sitt försvarsväsende; deremot måste jag protestera. Rust- och rotehållarne skulle då kunna räkna sig för en tredje magt i Staten, och detta är ett anspråk, som måste tillbakavisas. Hvad angår den nu föredragna punkten, så får jag förena mig med dem, som anse den föreslagna kommunalhären olämplig.

Så många skäl äro redan anförda för denna åsigt, att jag icke vill upptaga tiden med att åter upprepa dem. Det är blott den ekonomiska sidan, som jag anhåller att något få uppehålla mig vid. Då det är fråga om att åt hvar och en af de ifrågavarande soldaterna anskaffa bostad med kåltäppa, torde den frågan ej vara obehörig: Hvem skall lemna jorden till täppan och till byggnadsplats? och utom ämnet ligger ej heller att undersöka, om byggnaden kan uppföras för en sådan summa, som här är föreslagen. Jag har måst betala ungefär ett sådant belopp, endast för att reparera en dylik byggnad. Dessutom bör ej heller förbises, att, då det skulle komma att bero på Kongl. Maj:ts förordnande, att fördela trupperna i de olika orterna, man således icke på förhand kan veta, för huru många soldater bostäder skola i den ena eller andra orten anskaffas. Att taga folkmängden till norm för fördelningen, lärer väl icke vara lämpligt, enär, om detta skulle tillämpas på de norra orterna, dessa blifva så godt som blottade på allt försvar.

Jag slutar med att anhålla om afslag å denna punkt.

Öfverläggningen förklarades härmed avslutad, hvarefter Herr Grefven och Talmannen förmålde, att under densamma blifvit framställda följande yrkanden:

dels, att hvad Utskottet hemställt måtte bifallas;

dels af Grefve Hamilton, Henning, m. fl., »att, med afslag af hvad Utskottet föreslagit, Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utreda, och vid blifvande nådigt förslag till arméens organisation taga i öfvervägande, om, och i hvad mån en lättnad i det på rote- och rusthållare hvilande besvär må af rätt och billighet påkallas, såsom ersättning för den väsendtliga utsträckning af allmänna värneplikten, som, för ett fullständigt ordnande af Rikets försvarsväsende, utan tvifvel lär finnas nödig»;

dels af Herr Storckenfeldt, att, med afslag af hvad Utskottet i öfrigt under denna punkt hemställt, Kammaren måtte gifva åt densamma följande lydelse: att ordinarie och extra-ordinarie roteringen för så väl landt- som sjöförsvaret i närvarande form skall upphöra, och att

a) för befrielsen från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och aflöning, rotarne och rusthållen erlægga en rättvis och billig aflösning;

b) rusthållen derutöfver erlægga i de orter, der rustningsräntorna utgå efter kronovärdi, eller eljest icke motsvara rustningsbesväret, ytterligare ett tillskott till aflösningen;

c) alla ordinarie och augments- med flera räntor, som äro anslagna till rustningens upprätthållande, skola ingå till statsverket; och

d) Staten bekostar mundering och utredning för manskap och hästar;

dels ock afslag å Utskottets ifrågavarande förslag.

Härefter gjordes af Herr Grefven och Talmannen proposition först på bifall till Utskottets hemställan, hvilket besvarades med öfvervägande nej; sedermera på afslag å samma hemställan, med det tillägg, som Grefve Hamilton, Henning, ifrågasatt, hvarvid hördes starka ja, blan-

dade med några nej, derefter på bifall till det af Herr Storckenfeldt framlagda förslag, samt på afslag å Utskottets hemställan, hvilket besvarades med många nej och några ja, slutligen åter på afslag å Utskottets hemställan med det af Grefve Hamilton dervid föreslagna tillägg, hvarvid, och då synnerligen starka ja hördes, samt Herr Grefven och Talmannen förklarade sig anse ja hafva varit öfvervägande, votering begärdes.

Sedan Herr Grefven och Talmannens framställning att till kontraposition i voteringen skulle antagas Herr Storckenfeldts förslag blifvit med nej besvarad, och Kammaren såsom kontraposition antagit afslag å Utskottets hemställan, uppsattes och godkändes följande voteringsproposition:

Den, som, på sätt Grefve Hamilton föreslagit, vill, att, med afslag af hvad Utskottet i tredje punkten hemställt, Kammaren för sin del må besluta, att Riksdagen skall i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och vid blifvande nådigt förslag till arméens organisation taga i öfvervägande, om, och i hvad mån en lättnad i det på rote- och rusthållare hvilande besvär må af rätt och billighet påkallas, såsom ersättning för den väsentliga utsträckning af allmänna värnepligten, som, för ett fullständigt ordnande af Rikets försvarsväsende, utan tvifvel lärer finnas nödig, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit hvad Utskottet i berörda punkt hemställt.

Efter omröstningens slut, sedan en voteringsedel blifvit undantagen och förseglad, samt de öfriga öppnade, befunnos rösterna hafva utfallit sålunda

Ja — 74;

Nej — 9.

4:de punkten.

Herr af Klint: Efter det nyss, i afseende på punkten 3, fattade beslut, torde denna punkt icke kunna föranleda till annat än afslag.

Sedan gjord framställning, om bifall till hvad Utskottet under denna punkt hemställt, blifvit med nej besvarad, beslöt Kammaren, att, med anledning af hvad Kammaren under punkten 3 beslutat, Utskottets i förevarande punkt gjorda förslag skulle anses hafva förfallit.

5:te punkten.

Grefve af Ugglas: Under yttrandet vid 3:dje punkten erkände jag, att tjenstetiden var för lång för indelta soldaten, och att man kunde gå in på hvad Utskottet i denna väg föreslagit. Det är dock gifvet, att en sådan förändring icke kan ske, då indelningsverket bibehålles, ty det kan icke åläggas rust- och rotehållare, så vida icke Sta-

ten mellankommer och betalar ny lega, då karlen efter stadgad tjenstetid skulle afskedas.

Jag har endast velat yttra detta och tror, att, under sådana förhållanden, man, på grund af beslutet i 3:dje punkten, icke kan annat än afslå äfven denna punkt.

Efter det Kammaren med nej besvarat gjord proposition på bifall till Utskottets hemställan i denna punkt, blef berörda hemställan af Kammaren afslagen.

6:te punkten.

Grefve af Ugglas: Äfven å denna punkt måste jag yrka afslag. Den reglering af styrkan, som här är föreslagen, sammanhänger med hela den föreslagna organisationen, som i 3:dje punkten är uppgjord. Enligt Utskottets förslag skulle en del af den värfvade truppen, nemligen hela Wermlands Fältjägare-regemente indragas. Jag vill icke uttala mig i hufvudsak, om denna indragning kan ega rum, men gifvet är, att den icke kan ske, utan i sammanhang med en omorganisation. Då nu frågan härom är fallen, anser jag mig böra yrka afslag på denna punkt.

Efter det Kammaren med nej besvarat gjord proposition på bifall till Utskottets hemställan i denna punkt, blef berörda hemställan af Kammaren afslagen.

7:de punkten.

Grefve af Ugglas: Denna punkt afhandlar förläggning af den utaf Utskottet organiserade stammen. Sedan denna organisation är afslagen, torde häraf följa, att hvad som här talas om förläggning, äfven måste anses förfallet, och således punkten förfallen.

Sedan framställd proposition på bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit blifvit med nej besvarad, beslöt Kammaren, att, med anledning af hvad Kammaren under punkten 3 beslutat, Utskottets i förevarande punkt framställda förslag skulle anses hafva förfallit.

8:de punkten.

Grefve af Ugglas: För min del tror jag, att, oberoende af huru organisationen må blifva, en rätt åsigt här är uttalad. Den strider mot hvad Landförsvars-komitéen föreslagit, af brist på befäl; men då jag icke kan annat än gilla det sätt, som här är föreslagit, att få hvarje bataljon uppbringad till dubbla antalet och mera, så får jag till denna grundsats yrka bifall.

Friherre Bildt: I sak är jag af samma tanke, som den siste, värde talaren; men jag tror icke, att det skulle passa i stycke, att nu bifalla

punkten. Ett afslag behöfver icke innebära något underkännande af principen, utan endast, att Representationen icke bör aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t i frågan. Jag för min del finner därför, att i sammanhang med det andra äfven denna punkt bör afslås.

Grefve af Ugglas: Jag får fästa uppmärksamhet på, att det icke är sagdt, att, derföre att Kammaren godkänner hvad som är föreslaget, det skall i en skrifvelse intagas. Jag kan således icke deri finna något hinder, att man uttrycker sin åsigt. Jag upprepar mitt förra yrkande.

Grefve Hamilton, Henning: Jag tror, att den siste talaren något misstagit sig, ty hvad Kammaren nu beslutat, är just hvad Kammaren önskar skall blifva innehållet af den skrifvelse, som Kammaren vill skall afgå. Men då jag icke kan finna, att, hvad som förut är beslutadt, på något sätt innebär hinder för ett bifall till denna punkt, och då jag finner ganska fördelaktigt, att regementena så fördelas, som Utskottet föreslagit, kan jag icke annat än tillstyrka bifall till densamma.

Friherre Sprengtporten: Jag instämmer deri, att de beslut, som fattas, böra i den föreslagna skrifvelsen ingå. För öfrigt sammanhänger denna punkt icke blott med den 3:dje, utan äfven med den 9:de och 10:de punkten, och jag delar således den siste talarens åsigt, att denna punkt kan och bör bifallas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, blef denna punkt, uppå derom gjord proposition, af Kammaren bifallen.

I anseende till den långt framskridna tiden afbröts föredragningen af detta Utlåtande, för att i nästa sammanträde fortsättas.

Föredrogs och bordlades Stats-Utskottets Memorial N:o 78, i anledning af återförvisning utaf en punkt i Utskottets Utlåtande N:o 43, innefattande förslag till de afdelningar i Riksgälds-kontorets reglemente, som angå styrelsen öfver nämnda verk m. m.

Herr vice Talmannen: Då Stats-Utskottets Utlåtande N:o 78 måste vara afgjort, för att val till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret må kunna företagas, så får jag hemställa, att Herr Grefven och Talmannen behagade framställa proposition på, att detta Memorial må sättas först på föredragningslistan till nästa plenum.

Med bifall till hvad Herr vice Talmannen sålunda hemställt, beslöt Kammaren, att Stats-Utskottets ifrågavarande Memorial N:o 78 skulle sättas främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Föredrogs och bordlades utdrag af protokollet, hållet hos Andra Kammaren den 18 i denna månad, N:o 274, innefattande Andra Kam-